

يُكِّر -), "Bey budun üzerine yardım etti",

يُلِمِّقُ yulur - yulumak).

يِلِيدِي yılıdı: İlıdı. "سُفَّ يِلِيدِي" suw yılıdı = su ı-

lıdı". Başkası da böyledir, (يِلِيرُ - يِلِمِّقُ

yılır - yılımak).

يَامَادِي yamadı: "أَلْ تُونْ يَامَادِي" ol ton yamadı = o, el-

bise yamadı". Başkası da böyledir; (يَامَازُ -

يَامَامِقُ yamar - yamamak) [+].

يَانُودِي yanudı: "أَرْبِحَاكُ يَانُودِي" er biçek yanudı = adam

biçak bileği". Kılıç ve kılıca benzer

şeyler bilenirse yine böyle denir. Bir

şey bilendikten sonra el üzerinde sür-

tülürse dahi böyledir, (يَانُورُ - يَانُومَاقُ

yanur - yanumak).

يَنِيدِي yenidi: "أُرَاغُتُ يَنِيدِي" uragut yenidi = kadın

doğurdu", (يَنِيمَا لَنُ - يَنِيرُ - يَنِيمَا لَنُ -

yenimek).

Bu kelime ancak kadın doğurursa söylenir. Hayvan doğurduğu zaman, doğan şeyin adı alınır ve "لَادِي" eki getirilerek fiil yapılır. Nitekim inek yavrularsa "بُرَاغُولَادِي" ingek buzağuladı" denir ki, "inek buzağı doğurdu" demektir. "بُرَاغُو" buzağı" kelimesine "لَادِي" eki getirilerek fiil yapılmıştır. Kuş yavrusuna "بَالَا" bala" denir. Kuş yavru çıkarırsa bu kural

[+] Metinde bu kelimenin mızarı ve mastarı yoksa da biz koyduk. B. A.

üzerine " قَشْرُ بِلَادِيْ kuş balaladı" denir. Yalnız kısarak için böyle söylenmez. Kısarak yavrusuna " قُلْنُ kulun" denir, kısrağın yavruladığını bildirmek için " قَسْرَقُ قُلْنَا دِيْ kısarak kulnadı" denir. Burada gereken " قُلْنَا دِيْ kulunladı" demek idi, böyle denmedi; çünkü ن ile ل in ikisi bir çıkaktadır, bunlar değişirler [+]. Bunun için kelime yeğniltilmiştir. Yine " اَرْسُلَانُ اَنْوَكْلَادِيْ arslan enükledi" derler. Başkası da böyledir. " اُرَاغَتْ يَنْبِيْدِيْ uragut yenidi" sözünün türevinde (iştikakında) iki yol vardır :

Birincisi: " يَنْبِيْكُ نَانَتْ yeniğ neng" sözünden alınmış olmasıdır, "yeğni nesne" demektir. Kadın, çocukladığı zaman yeğnilmiştir, onun için " يَنْبِيْدِيْ yenidi" denir. ن harfi esre yapılmıştır. Halbuki kurala göre burada ن un ötre olması lâzımdı.

İkincisi: " يَنْبِيْنُ yin" sözünden alınmış olmasıdır. " يَنْبِيْنُ yin" beden demektir. Kadın kendi vücudundan bir vücut çıkarmıştır. Bu yolun ikisi de güzeldir.

Üçlü ayrımlar bitti.

+
+ +

[+] " قُلْنَا دِيْ kulnadı" kelimesinde değişen harf yoktur, düşen harf vardır; dikkat.. B. A.

HER TÜRLÜ HAREKESİYLE ORTASI SÂKİN
OLAN فَعْلَكَدَى AYRIMI

يَلِّبِرْدَى yelpirdi: " يَلِّبِرْدَى yel yelpirdi = rüzgâr
esti", " أَرِّبِرْدَى er yelpirdi = adam
yelpirdi, cin tutmuş gibi adam sağına
soluna sallandı, bakındı", " كَبَكِّبِرْدَى
kepek yelpirdi = kepek nemlendi". Yer-
yüzüne çisenti düşse yine böyle denir.
" يَغْمِرِّبِرْدَى yağmur yelpirdi = yağmur
yeri ıslattı"; (يَلِّبِرْمَالِكْ - يَلِّبِرْمَالِكْ
yelpirer - yelpirmek) [+].

يَاظُرْدَى yapturdi: " أَلْأَنْكُرُقُبْعُ يَبْتُرْدَى ol anğar kapuğ
yapturdi = o, ona kapı kapattı", " أَلْ
أَنْكُرْتَامُ يَبْتُرْدَى ol anğar tam yapturdi = o,
ona duvar yaptırdı", " أَلْأَنْكُرَاتْمَاكْ يَبْتُرْدَى
ol anğar etmek yapturdi = o, ona ekmek
yaptırdı", (يَبْتُرْمَاقْ - يَبْتُرْمَاقْ
yapturur - yapturmak).

يَاظُرْدَى yatturdi: " أَلْأَنْكُرْتَشَاكْ يَبْتُرْدَى ol anğar tüşek
yatturdi = o, ona düşek yaydırdı". Ya-
yılan herhangi bir şey için de böyle
denir; (يَبْتُرْمَاقْ - يَبْتُرْمَاقْ
yatturur - yatturmak). Aslı " يَبْتُرْدَى yadhturdi"dir;

[+] Basma nüshada يَلِّبِرْدَى şeklinde olan bu cümle, yazma nüshada " يَلِّبِرْدَى yel yelpirdi" şeklindedir. " يَلِّبِرْمَالِكْ yeldirmek" kelimesinin haşiyesine bakınız! B. A.

idgam olunmuştur." مَنْ أَنْكَرَ سَوْسِنْ يَتْرُدُ

men anğar süsin yatturdum = ben ona askerini ayırttım, yaydırdım". Başkası da böyledir.

يَتْرُدُ يَتْرُدُم يotturdum: " مَنْ أَنْكَرَ بَيْتِكَ يَتْرُدُم men anğar bitik yotturdum = ben ona yazı sildirdim". Aslı " يَدْتُرِدُم yodhturdum" dur. Herhangi bir şey izi kaybolasıya- dek sildirilirse yine böyle denir; (يَتْرُدُمَنْ - يَتْرُمَاقْ) yottururmen - yot-turmak) [+].

يَتْرُدِي يittürdi: " أَلْ أَنْكَرَ يَتْرُدِي ol anğar yarmakın yittürdi = o, ona parasını kaybettirdi". Başkası da böyledir; (يَتْرُدِي - يَتْرُمَاكْ) yittürür - yittürmek). Bir kimseye bir malı bohçada veya bohçaya benzer bir şeyde saklatmak için de böyle denir. Aslı " يَدْتُرِدُم yadhturdum" dur; idgam olunmuştur [++].

يَتْرُدِي يarturdi: " أَلْ أَنْكَرَ يَتْرُدِي ol anğa yıgaç yarturdi = o, ona ağaç yardırdı". Başka-

[+] Brockelmann bu kelimeyi "yutturmak" şeklinde yazmış ise de hiç bir senet göstermemiştir. Bize kalırsa bu kelime "yotturmak" imlâsında olacaktır. Çünkü, bugün bile Doğu Türkçesinde kullanılan şekil böyle olduğu gibi, Güney Anadolu'da dahi bu kelime "yoydurmak" şeklinde kullanılmaktadır. Rad. III, 397 de dahi böyledir. B. A.

[++] Bu parça gerek yazma ve gerek basma nüshalarda buraya konulmuş ise de bunun yeri burası değildir. Yeri iki master yukarısında bulunan " يَتْرُمَاقْ yatturmak" fiili ve " يَدْتُرِدِي yadhturdi" sözünden sonra olacaktır. B. A.

یَرْتُرُرُ - یَرْتُرْمَاقُ) .

si da böyledir. (یارتورور - یارتورماک).

یَرْتُرُدِ یارتوردی: " ol anğar butik

yertürdi = o, ona daly yirdirdi";

(یَرْتُرْمَاقُ - یَرْتُرُرُ یارتورور - یارتور-
mek).

یَازْتُرُدِ یazturdı: " ol anğar tügün

yazturdı = o, ona düğüm gözdürdü",

" ol anı okta yaz-
turdı = o, onu ok atmakta yanılttı".

Sözde yanıltırsa yine böyle denir;

(یَازْتُرْمَاقُ - یَازْتُرُرُ yazturmak - yazturmak).

یُوزْتُرُدِ yüztürdi: " ol anğar koy yüz-

türdi = o, ona koyun yüzdürdü". Baş-

kası da böyledir. " ol anı suwda yüztürdi = o, onu suda

yüzdürdü"; (یُوزْتُرْمَاقُ - یُوزْتُرُرُ yüz-
türür - yüztürmek).

یَاغْتُرُدِ yagturdı: " Tenğri yağmur yag-

turdı = Tanrı yağmur yağdırdı". Baş-

ka şey yağdırırsa yine böyledir.

(یَاغْتُرْمَاقُ - یَاغْتُرُرُ yagturur - yag-
turmak).

یَاغْتُرُدِ yıgturdı: " ol anğar tariğ

yıgturdı = o, ona buğday yığdırdı".

Başkası da böyledir. Adamı, yemekten

ve başka şeyden alıkoydurmak ta böy-
ledir; (یَاغْتُرْمَاقُ - یَاغْتُرُرُ yıgturur -

yıgturmak).

یغتردی ییغتوردی: "أل قدايشكنا نانك یغتردی" ol kadaşınğa
nenğ yıgtürdi = o, hısımlarına veya
kardeşine bir şey vermekle iyilik et-
tirdi". (یغترماک - یغترر - ییغتور -
yıgtürmek) [+].

یغتوردی یغتوردا: "أل یغتور یغتوردی" ol topık yuwturdi =
o, top yuvarlattı". Her yuvarlanan şey
de böyledir; (یغتورماک - یغتورر - یغتور -
yuwturmak).

یغتوردی یغتوردا: "أل باشقا یغتوردا" ol başka yakığ
yakturdi = o, yaraya yakı yapıştırt-
tı". "أل انک اوت یغتوردا" ol anıñ e-
winge ot yakturdi = o, onun evinde a-
teş yaktırdı, evine ateş verdirdi";
(یغتورماک - یغتورر - یغتور - yakturmak).
Bir kimse bir şeye dokunursa da böyle-
dir.

یغتوردی یغتوردا: "أل انک تونیکا یغتوردا" ol anıñ
tonıñğa yıpar yakturdi = o, onun elbi-
sesine misk sürdürdü, bulastırdı";
(یغتورماک - یغتورر - یغتور - yakturmak).

[+] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda "یغتوردا، یغتورر، یغتورماک" şeklinde olan bu kelimeler, yanlış yazılmış olmalıdır. Master buna delâlet etmektedir. Doğrusu "یغتوردا، یغتورر، یغتورماک" olacaktır. Bu kelimededen evvel "یغتورماک" "yigturmak" fiili geçmiştir; anlamca bu fiilden ayrıdır. B.A.

يَقْتُرْدِي yıkturdı: "أَلْ أَيْنَكْ أَفْنُ يَقْتُرْدِي ol anıñ e-
win yıkturdı = o, onun evini yıktır-
dı". Başkası da böyledir; (يَقْتُرُّ - يَقْتُرُّ مَاؤُ) yıkturur - yıkturmak).

يَكْتُرْدِي yıgtürdi: "تَارَاتْنَكْ أَذَاقِعْ يَكْتُرْدِي tar etük adha-
kığ yıgtürdi = dar pabuç ayağı incit-
ti", (يَكْتُرُّ - يَكْتُرُّ مَا لَنْ) yıgtürür -
yıgtürmek).

يَلْتُرْدِي yalturdı: "تُپِي أَوْعْ يَلْتُرْدِي tüpi otuğ yaltur-
dı = yel ateşi alevlendirdi", (يَلْتُرُّ -)
يَلْتُرُّ مَاؤُ yalturur - yalturmak).

يَلْتُرْدِي yolturdı: "أَلْ بُلُغْ يَلْتُرْدِي ol bulunuğ yol-
turdı = o, esire kurtuluş parası ver-
dirdi", "أَلْ تَقَاغُونِي يَلْتُرْدِي ol takagunı
yolturdı = o, tavuğu yoldurdu". Başka-
sı da böyledir. Herhangi kıllı bir şe-
yi yoldurmak ta böyledir. "أَلْ قَلِينِ يَلْتُرْدِي ol kulin yolturdı = o, köleyi para
verdirerek azad ettirdi". (يَلْتُرُّ - يَلْتُرُّ مَاؤُ)
yolturur - yolturmak).

يُؤْمْتُرْدِي yümtürdi: "أَلْ أَيْنَكْ كُوزِنِ يُمْتُرْدِي ol anıñ közin
yümtürdi = o, onun gözünü yumdurdu",
(يُؤْمْتُرُّ - يُمْتُرُّ مَا لَنْ) yümtürür - yüm-
türmek).

يَبْجُرْدِي yapğurdı: "أَلْ أَقَائِكْ يَبْجُرْدِي ol okka yük [+]

[+] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda "يُكْ yük" şeklin-
de görünen bu kelime "yünğ" olsa gerektir. "Yünğ" aynı
zamanda Uygurcada "kuş yeleşti" anlamındadır. Bk. Radloff.
III, 596. B. A.

yapçurdu = o, oka kuş tüyü yapıştırttı". ف ile "يَجْرُدِي yawçurdu" dahi diyenler vardır. (يَجْرُزُ - يَجْرُمَاوُ yapçurur - yapçurmak).

يُنْجِرُدِي yunçirdi: "ار ايشي ينجردي er işi yunçirdi = adamın işi kötüledi", (يُنْجِرَاوُ - يُنْجِرْمَاوُ yunçırar - yunçırmak).

يَلْدُرْدِي yeldirdi: "يَل يلدردى [+]" yel yeldirdi = yel esti", (يَلْدِرْمَاوُ - يَلْدِرْمَاوُ yeldirer - yeldirmek).

يُمْدُرْدِي yumdardı: "ال كيشي يمدردى ol kişini yumdardı = o, halkı topladı". Başkası da böyledir. (يُمْدُرْمَاوُ - يُمْدُرْمَاوُ yumdurur - yumdarmak).

يُنْدُرْدِي yundurdu: "ال انى افكا يندردى ol anı ewge yundurdu = o, onu eve döndürdü". Başkası da böyledir. "ار يندردى er yundurdu = adam kustu", "يُنْدِي yundi" da-

[+] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda يَلْدُرْدِي kelimesinin ilk harfinde hem üstün, hem esre vardır. Bu, bizim anladığımıza göre "kapalı e" ye işaret olsa gerektir. Nitekim biz daima bu yolda yazıyoruz. B. A.

[++] Bu iki kelime gerek basma ve gerek yazma nüshalarda "يَلْدِرْمَاوُ yeldirer - yeldirmek" şeklinde yazılmış. Bu ayrımın ilk kelimesi olan يَلْدِرْدِي kelimesinin muzari ve mastarında her iki nüshada da "يَلْدِرْمَاوُ - يَلْدِرْمَاوُ yelpirer - yelpirmek" imlâsında görüyoruz. Burada aykırılık vardır. Bir yerde ي harfi esre, bir yerde üstün olarak geçmektedir. Yukarıda dahi söylediğimiz veçhile bu kelimelerin doğru harekesi ne üstün, ne esre olacak. Üstünle esrenin ortasında bir sesle söylenecek; biz ona "kapalı e" diyoruz ve öyle yazıyoruz. B. A.

hi denir. Korkutmak (tehdit) için da-
hi böyle denir; يَنْدُرُّ - يَنْدُرُّمَاقُ (yun-
durur - yundurmak) [+].

يَنْدُرُّدِي yındürdi: " أَنْكَ أَفْنُ يَنْدُرُّدِي anıñ ewin yin-
düirdi = o, onun evini arattırdı", (o,
güphe üzerine yiten nesneyi onun evin-
de arattırdı), يَنْدُرُّرُ - يَنْدُرُّمَاقُ (yin-
dürür - yindürmek).

يَبْشُرُّدِي yapşurdi: " أَوْ قَالِمٌ يَبْشُرُّدِي okka yilim yap-
şurdi = o, oka ökse ile tüy yapıştırdı".
ج ile dahi lügattir. (يَبْشُرُّرُ - يَبْشُرُّمَاقُ yapşurur - yapşurmak). Nite-
kim bu, arapçada dahi vardır. "بهرام چوپین".
Behram Çûpin'e arapçalaştırılarak

شوپین denir.

يَتَغُرُّدِي yatgurdı: " أَلْ أِنِّي يَتَغُرُّدِي ol anı yatgurdı =
o, onu yatırdı, uyuttu"; (يَتَغُرُّرُ - يَتَغُرُّمَاقُ yatgurur - yatgurmak).

يَلْفَرُّدِي yalwardı: " أَلْ مَنكَ يَلْفَرُّدِي ol manğa yalwardı =

[+] " أَرِيَنْدُرُّدِي ol anı ewge yundurdi", " أَرِيَنْدُرُّدِي er yundurdi", " يَنْدُرُّدِي yındı", " يَنْدُرُّرُ - يَنْدُرُّمَاقُ yundurur - yundurmak" kelimeleri her iki nüshada da bu şekilde i-
se de yanlış olmalıdır; doğrusu يَنْدُرُّرُ - يَنْدُرُّمَاقُ "yandırur - yandırur - yandırur" olacaktır. Bk. Dv.III, 6-7 deki " يَانِغُ yanıg" kelimesi "kusmak" ve "korkut-
mak" anlamlarınadır. Radloff III, 85 te " يَنْمِقُ yanımak", "korkutmak, tehdit etmek" anlamına geçmektedir.

Bundan başka yazma nüshada أَلْ أِنِّي يَنْدُرُّدِي ve أَرِيَنْدُرُّدِي cümlelerindeki يَنْدُرُّدِي kelimesinin ilk harfi olan ی harfinin üzerinde bulunan ötre harekesi önceden üstün iken, sonradan kötü bir düzeltme görererek ötre haline konulmuş olduğu görünüp durmaktadır. B. A.

o, bana yalvardı, o, benden dileğinin yapılmasını istedi"; (يَلْفِرُّرُ - يَلْفِرْمَاقُ) yalwarur - yalwarmak).

يَلْفِرْدِي yalwırdı: "تُلْفِرُ يَلْفِرْدِي tülwir yalwırdı = gelin odasının tülleri yelpidi" [+]; (يَلْفِرْمَاقُ - يَلْفِرَارُ yalwırar - yalwırmak).

يَلْمِرْدِي yilmirdi: "سُوُقُ يَلْمِرْدِي suw yilmirdi = su ılıdı, ılır gibi oldu"; (يَلْمِرْمَاكُ - يَلْمِرَارُ yilmirer - yilmirmek).

+
+

BU AYRIMIN BAŞKA TÜRLÜSÜ

يَيْتُرْدِي yayturdı: "الْتُونُ سَفْدَايَيْتُرْدِي ol tonın suwda yayturdı = o, elbisesini suda çırptırdı". Çırptırılan, kımıldatılan herhangi bir şey için de böyle denir; (يَيْتُرْمَاقُ - يَيْتُرُرُ yayturur - yayturmak).

يَلْبِشْدِي yelpişdi: "الْأَنْكَرُ سِنْكَالْ يَلْبِشْدِي ol anğar singek yelpişdi = o, ona sinek kovmakta yardım etti". Yelpazelemekte yardım ederse

[+] Basma nüshada "يَلْفِرْمَاقُ yalwırmak" şeklinde çıkmış olan bu kelime, yazma nüshada dahı böyle ise de doğrusu "يَلْفِرْمَاكُ yelwirmek" olmalıdır. Çünkü يَلْ kelimesi yeğni kelimelerdendir, "mek" alması lâzımdır. Yazma nüshaya dikkat edilecek olursa önceden يَلْفِرْمَاقُ şeklinde yazılmış iken, sonradan bir düzeltme görerek يَلْفِرْمَاكُ şekline sokulmuştur. Yukarıda dahı "يَلْ yel" kelimesiyle yapılan her mastarın "mek" ile yapılmış olduğunu gördük. B. A.

yine böyle denir; (يَلْبِشُوْر - يَلْبِشْمَاك)
yelpişür - yelpişmek).

يَلْبِشْدِي yelpişdi: " كَبَاك يَلْبِشْدِي kepek yelpişdi = kepek
nem çekti, nem aldı", (yaşıktan ke-
peğin taneleri birbirine yapıştı),
(يَلْبِشُوْر - يَلْبِشْمَاك)
yelpişür - yelpiş-
mek).

يَرْتِشْدِي yırtışdı: " اَلْ اَنْكْرُبُوْر يَرْتِشْدِي ol anğar böz yırt-
ışdı = o, ona bez yırtmakta yardım
etti". Başkası da böyledir; (يَرْتِشُوْر -
يَرْتِشْمَاق)
yırtışur - yırtışmak).

يَرْتِشْدِي yortuşdı: " اَلْ مَنِيْكَ يَلَا يَرْتِشْدِي ol mening bile
yortuşdı = o, benimle at yürütmekte
yarış etti"; (يَرْتِشُوْر - يَرْتِشْمَاق)
yortuşur - yortuşmak).

يَبْرُشْدِي yapruşdı: " اَلْ اَنْكْرُبِيْر يَبْرُشْدِي ol anğar yer
yapruşdı = o, ona yer düzlemede yar-
dım etti", (يَبْرُشُوْر - يَبْرُشْمَاق)
yapruşur - yapruşmak).

يَتْرُشْدِي yetrüşdı: " اَلَاْر اِكْبِيْر بِيْر كَاْت يَتْرُشْدِي olar
iki birbirge at yetrüşdı = onlar, bir-
birine atla erişmekte yardım etti".
Başkası da böyledir; (يَتْرُشُوْر - يَتْرُشْمَاك)
yetrüşür - yetrüşmek).

يَشْرُشْدِي yaşruşdı: " اَلَاْر سُوْر كُ يَشْرُشْدِي olar sözüğ yaş-
ruşdı = onlar, sözü gizli tutmakta
birlik oldular". Başkası da böyledir.
(يَشْرُشُوْر - يَشْرُشْمَاق)
yaşruşur - yaşruş-

mak).

یغُرُشْدِی yogruşdı: "الْآنْکُرْاَوْنْ یَغُرُشْدِی" ol anğar un
yogruşdı = o, ona un yoğurmakta yar-
dım etti", "سُدُّقْ اَغْرُذْ اِیغُرُشْدِی" sudhuk a-
gızda yogruşdı = tükürük ağızda yoğ-
ruldu"; (یغُرُشْمَاقْ - یغُرُشُورْ - یغُرُشُورْ -
yogruşmak).

یُغْرُشْدِی yügrüşdı: "اَغْلَانْ یُغْرُشْدِی" oğlan yügrüşdı = ço-
cuklar koştı. Başkası da böyledir;
(یُغْرُشْمَاقْ - یُغْرُشُورْ - یُغْرُشُورْ - yügrüş-
mek) [+].

یَمْرَاشْدِی yamraşdı: "قُوْزِیْ یَمْرَاشْدِی" kuzı yamraşdı = kuzu
anasiyle karıştı", (kuzular analariy-
le karıştı). Şu parçada dahi gelmiş-
tir:

قُجْنِکَارْ تَکَا سَیْشَلْدِی سَغْلُوقْ سُرْکْ قُشَلْدِی
سُوتْکَرْ قَمْعْ یُشَلْدِی اَغْلُوقْ قُوْزِیْ یَمْرَاشُورْ

Koçnar teke seşildi

Sağlık sürüğü koşıldı

Sütler kamuğ yuşıldı

Oğlak kuzı yamraşur

"Koç, teke ayrıldı; sağmal sürü ko-
şuldu; sütler bütün aktı; oğlak, ku-

[+] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda یُغْرُشْمَاقْ şeklinde çı-
kan bu kelime yanlış olsa gerektir. Kelimede لْ harfi
bulduğuna göre mastarın "mek" alması gereklidir. Keli-
me یغ لı olsaydı mastarı "mak" ile gelebilirdi. Bundan
başka Divanın, aşağıda cilt ve sahifelerini gösterdiğimiz
yerlerinde bu kelime hep yeğni olarak geçmektedir. Bk.
Dv.I,101,2; I,301,3; III,271,12. B. A.

zu karışır".

(Yazı anlatarak diyor ki: Yaz geldiği için koç ve teke, dişi koyundan ve keçiden ayrıldı. Sağılmak için dişi koyun sürüleri katıldı. Memelerden sütler aktı. Kuzular analarına karışır) [+].

يَمْرُشُدِي yemrüşdi: " أَلْأَنْكَرُ يَمْرُشُدِي ol anğar yıgaç yemrüşdi = o, ona ağaç sökmekte yardım etti", (يَمْرُشُورُ - يَمْرُشَاكُ) (yemrüşür - yemrüşmek).

يَتَغَشُدِي yatgaşdı: " أَلْأَنْكَرُ يَتَغَشُدِي ol anıñ birle yatgaşdı = onlar birbiriyle yatıştılar, ikisi birlikte yattı"; (يَتَغَشُورُ - يَتَغَشَاكُ) (yatgaşur - yatgaşmak).

يَلْغَشُدِي yalgaşdı: " أَلْأَرْبَالُ يَلْغَشُدِي olar bal yalgaşdı = onlar bal yalaştı". Başkası da böyledir. (يَلْغَشُورُ - يَلْغَشَاكُ) (yalgaşur - yalgaşmak).

يُلْقَشُدِي yolkaşdı: " يُلْقَشُدِي نَانِكُ yolkaşdı neng = nesne sıyrıldı", (يُلْقَشُورُ - يُلْقَشَاكُ) (yolkaşur - yolkaşmak).

يُلْكُشُدِي yolkuşdı: " أَلْأَرْبَابُ يُلْكُشُدِي نَانِكُ olar bir ekin didin neng yolkuşdı = onlar birbirin-

[+] Her iki nüshada da يَمْرُشُدِي ve يَمْرُشُورُ kelimelerinin muzari ve mastarı gösterilmemiştir. Bize kalırsa bunlar unutulmuş olmalıdır. Nitekim Radloff IV,63 te " يَمْرُشَاكُ çamraşmak" kelimesi kuzuların analariyle karışması anlamına olduğuna göre yukarıdaki kelimelerin mastarı " يَمْرُشَاكُ çamraşmak" olacaktır. B. A.

yadhlıgur - yadhlıgmak).

يُدْهَلْشُدِي yodhluşdı: "بِتِكْ لَارْ يُدْهَلْشُدِي bitikler yodhluşdı = kitaplar silindi". Başkası da böyledir. (يُدْهَلْشُورْ - يُدْهَلْشِمَاقْ yodhluşur - yodhluşmak).

يَزْهَلْشُدِي yazlışdı: "تُكُونْ لَارْ يَزْهَلْشُدِي tügünler yazlışdı = düğümler çözüldü". Başkası da böyledir; (يَزْهَلْشُورْ - يَزْهَلْشِمَاقْ yazlışur - yazlışmak).

يَغْلِشُدِي yıgılışdı: "سُوقَمَغْ يَغْلِشُدِي sü kamuğ yıgılışdı = bütün asker topladı, yıgıldı". (يَغْلِشُورْ - يَغْلِشِمَاقْ yıgılışur - yıgılışmak).

يُفْلُشُدِي yufluşdı: "قُرْمَلَارْ قَمَغْ يُفْلُشُدِي korumlar kamuğ yufluşdı = bütün kayalar yuvarlandı". Başkası da böyledir; (يُفْلُشُورْ - يُفْلُشِمَاقْ yufluşur - yuwluşmak).

يَمْلِشُدِي yamlaşdı: "أَلْ أَنْكَرَافْ يَمْلِشُدِي ol anğar ew yamlaşdı = o, ona ev süpürmekte yardım etti". Başkası da böyledir; (يَمْلِشُورْ - يَمْلِشِمَاقْ yamlaşur - yamlaşmak).

يُمْلُشُدِي yumluşdı: "كُوزْ لَارْ يُمْلُشُدِي közler yumluşdı = gözler yumuldu"; (يُمْلُشُورْ - يُمْلُشِمَاقْ yumluşur - yumluşmak).

يَرْسِقْدِي yarsıkdı: "أَرَاغْلُودِنْ يَرْسِقْدِي er oğlundın yarsıkdı = adam oğlundan ayrı düştü". Oğlu ile babasından birisi kırdı yollarını kaybedip te birinin bir tarafa öbürünün başka bir tarafa düşmesi ve duşma-

na yakalaması gibi. (يَرْسِقَاؤُ - يَرْسِقَاؤُ)
yarsıkar - yarsıkmak).

يَتْسِكْتِي yeťsikti: " ارْيَتْسِكْتِي er yeťsikti = adam
çok yaşlandı, iyice kocadı". Ve yine
" قَفِيْ اَرْيَتْسِكْتِي kaçıgay er yeťsikti" de-
nir ki, "kaçan adama erişildi" demek-
tir [+]. (يَتْسِكَاؤُ - يَتْسِكَاؤُ yeťsiker -
yeťsikmek).

يُرْتَلِدِي yırtıldı: " تَوْنُ رْتَلِدِي ton yırtıldı = elbise
yırtıldı". Nitekim şu beyitte de gel-
miştir :

اَتْسَا اِقْرَضْكَرْبُكُمُ تَرَانِيْغِدَجِي
تاغغ اتيب اغر سا اوزي قبي رتلوز

Atsa okın kez kerip kimtür anı yıgdacı
Tagığ atıp ograsa özi kuyı yırtılır
"Okunu gezleyip atsa ona engel olacak
kimdir ? Atılan ok dağa uğrasa, dağın
özü ve kuytusu yırtılır".
(Zamanı anlatarak diyor ki: Zaman o-
kunu gezledikten sonra atarsa ve ona
bir dağı amaç tutarsa, dağın düzü ve
koynu parça parça olur, yırtılır).

[+] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda " قَفِيْ kaçıgay"
şeklinde olan bu kelime yanlıştır. Doğrusu " قَفِيْ kaçıgın"
olacaktır. Yazma nüshada bu kelimenin son harfi üzerine
bir nokta konularak düzeltilmek istenilmiş ise de yine büt-
bütün düzeltilmemiştir. Dv. I, 20, 7 de geçen قَفِيْ اَر
قَفِيْ اَر sözündeki " قَفِيْ kaçıgın" kelimesi de bize
tanıklık etmektedir. B. A.

(يَرْتَلُوْر - يَرْتَلِمَاق) yırtılır - yırtılmak).

يَسْتَلْدِي yastaldı: " يَسْتُقُ لِيَسْتَلْدِي yastuk yastaldı = yastık yastandı", " اَوْ اَجْمَا يَسْتَلْدِي ok amaçka yastaldı = ok, amacın bir yanına ildi; (يَسْتَلُوْر - يَسْتَلِمَاق) yastalır - yastalmak).

يَنْجِلْدِي yançıldı: " قَاغُون يَنْجِلْدِي kagun yançıldı = kavun ezildi". Kavuna benzer şeyler ezilirse yine böyle denir; (يَنْجِلُوْر - يَنْجِلِمَاق) yançılır - yançılmak).

يَبْرُلْدِي yapruldı: " بِيْر نَانِك بِيْر كَا يَبْرُلْدِي bir neñ birge yapruldı = bir nesne bir nesneye yapıştı, (bir şey bir şeye keçeleşerek yapıştı). " تُون يَكْبِرُلْدِي ton yapruldı = elbise yıprandı", (elbisenin iplikleri keçeleşerek yıpradı), (يَبْرُلُوْر - يَبْرُلِمَاق) yaprulur - yaprulmak).

يَتْرُلْدِي yetrıldı: " سَنَكُوْر نَقَا يَتْرُلْدِي songuk burunka yetrıldı = bir şeyin sonu önüne erştirildi", (يَتْرُلُوْر - يَتْرُلِمَاق) yetrülür - yetrülmek).

يُغْرُلْدِي yogruldı: " اُون يُغْرُلْدِي un yogruldı = un yoğruldu", (يُغْرُلُوْر - يُغْرُلِمَاق) yogrulur - yogrulmak).

يَغْرِلْدِي yıgrıldı: " اَرْتَلُغْ قَا يَغْرِلْدِي er tumluğka yıgrıldı = adam soğuktan büzüldü, titredi", " تُون يَغْرِلْدِي ton yıgrıldı = elbise -yikanma yüzünden- büzüldü, çekildi",

(يَغْرِلُورُ - يَغْرِلْمَاقُ)
yıgrılır - yıgrıl-
mak).

+
+ +

BU AYRIMIN BAŞKA BİR TÜRLÜSÜ

يَيْقَلْدِي yaykaldı: "سَوْفُ يَيْقَلْدِي" suw yaykaldı = su çal-
kandı". Herhangi bir akarın çalkanması
da böyledir. Her şeye karşı meyil gös-
teren adam dahi buna benzetilerek
"أَزْكَكْلِي يَيْقَلْدِي" er köngli yayıldı yaykal-
dı" denir. Bu lûgat zayıftır. (يَيْقَلْوْرُ -
يَيْقَلْمَاقُ yaykalar - yaykalmak).

يَيْلِپْدِي yèlpindi: "أَغْلَانُ يَيْلِپْدِي" oğlan yèlpindi = ço-
cuk yele, cine çarpıldı", "الْأَوْزِ نَكَايِلُ"
ol özinge yèl yèlpindi = o, ken-
di için yel yelpindi", (o, kendisi için
yelpaze salladı), (يَيْلِپْمَاكُ - يَيْلِپْمَاكُ yèl-
pinür - yèlpinmek).

يَيْرْتِپْدِي yırtındı: "الْ تُوْرْتِپْتِپْدِي" ol tonın yırtındı =
o, elbisesini yırtar göründü". Başkası
da böyledir. (يَيْرْتِپْمَاكُ - يَيْرْتِپْمَاكُ yırtı-
nur - yırtınmak).

يَيْچِپْدِي yapçundı: "أَقَايِلْمُ يَيْچِپْدِي" okka yilim yapçun-
dı = oka ökse ile kuş tüyü yapıştırıl-
dı". Bir şey başka bir şeye yapıştırı-
lır ve takılırsa yine böyle denir,
(يَيْچِپْمَاكُ - يَيْچِپْمَاكُ yapçınur - yapçınmak).
Bu kelime ش ile söylenerek "يَيْشِپْدِي"

yapşandı", یَغْنَدَى ile söylenerek "yawşandı" denir.

یَغْرَدَى yigrendi: "أَنْكَ يَغْرَدَى" [+] anıñ yini yigrendi = onun tüyleri ürperdi", "أَرَأَيْتَ" er etni yigrendi = adam, eti çiy bularak igrendi, yemekten vazgeçti", (يَغْرَدُ - يَغْرَدُ) yigrenür - yigrenmek).

يَخْسِنُدَى yaxsındı: "أَرَقْفَتَانِ يَخْسِنُدَى" er kaftan yaxsındı = adam, kollarını yenlerine sokmadan, belini iliklemeden kaftanı omuzuna aldı". Bu, hırka ve hırkaya benzer şeylerde dahi yapılır. (يَخْسِنُورُ - يَخْسِنُورُ) yaxsınur - yaxsınmak).

يَرْسِنُدَى yersindi: "أَرِيرِكُ يَرْسِنُدَى" er yerig yersindi = adam bir yeri yurt edindi", (يَرْسِنُورُ -) yersinür - yersinmek).

يَمْسِنُدَى yemsindi: "أَرَأَشْرِيْمَسِنُدَى" er aş yemsindi = gerçekten yemek yemediği halde adam kendini yer gösterdi", (يَمْسِنُورُ -) yemsinür - yemsinmek).

يَلْغَنُدَى yalgandı: "أَرْجَنَاقُ يَلْغَنُدَى" er çanak yalgandı =

[+] Bu kelime basma nüshada "تَغْرَدَى" şeklinde çıkmış ise de yanlıştır; doğrusu "يَغْرَدَى" olacaktır. Kendinden sonra gelen üç kelime bunun böyle olacağını göstermektedir. Bundan başka yazma nüshada "أَنْكَ يَغْرَدَى" anıñ yini tğründi" şeklinde olan bu parçanın üçüncü kelimesinin ilk harfi üzerinde ötre vardır. Fakat bu harf yazma nüshada önceden ی iken sonradan silinerek ڤ ye çevrilmiş ise de altında iyice kazınmamak yüzünden noktanın birisi görölüp durmaktadır. Şu hale göre bu kelime يَغْرَدَى olmalıdır. B. A.

adam çanak yaladı". Başkası da böyledir; (يَلْغَنُورُ - يَلْغَنُاقُ yalğanur - yalğanmak)

يَلْفَنْدِي yalwandı: " ارْ اَغْزِنْ يَلْفَنْدِي er agzın yalwandı = adam dilini çıkardı, ağzının içinde dolastırdı"; (يَلْفَنُورُ - يَلْفَنُاقُ yalwanur - yalwanmak).

يَلْقُنْدِي yolkundi: " يَلْقُنْدِي نَانْغُ yolkundi neng = nesne sıyrıldı", (يَلْقُنُورُ - يَلْقُنُاقُ yulkunur - yulkunmak).

يُورْكَندِي yörkendi: " ارُقُ يِفْجَا يُرْكَندِي uruk yıgaçka yörkendi = ip, urgan ağaca sarıldı", " ارُيُغُرْ قَانْغَا يُرْكَندِي er yoğurkanga yörkendi = adam yorgana sarıldı". Başkası da böyledir; (يُرْكَنُورُ - يُرْكَنُاقُ yörkenür - yörkenmek).

يِدْهَنْدِي yıdhlandı: " اَتْ يِدْهَنْدِي et yıdhlandı = et bozuldu". Başkası da böyledir. (يِدْهَنْوْرُ - يِدْهَنْاقُ yıdhanur - yıdhanmak).

يَزْلَنْدِي yazlındı: " تَگُونْ يَزْلَنْدِي tügün yazlındı = düğün çözüldü". Başkası da böyledir. (يَزْلَنْوْرُ - يَزْلَنْاقُ yazlınur - yazlınmak).

يُزْلَنْدِي yüzlendi: " اَلْ مَنْكَا يَزْلَنْدِي ol manğa yüzlendi = o, bana yönünü döndü, yüzünü dön-

[+] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda bu kelime يَزْلَنْدِي şeklinde yazılmışsa da yanlıştır; aşağıdaki üç kelimenin ta-nıklığı ile anlıyoruz ki kelime " يَزْلَنْدِي yüzlendi" olmaktadır. B. A.

- dü". "أَزِيْرُنْدِي er yüzlendi = adam halk yanında saygı sahibi oldu". Halktan bir hizmet isterse yine böyle denir; (يُزَلْنَوْر - يَزَلْنَوْر - يَزَلْنَوْر) yüzlenür-yüzlenmek).
- يَغْلَنْدِي yağlandı: "يَغْلَنْدِي نَانِكُ" yağlandı neng = nesne yağlandı, yağ sürüldü", (يَغْلَنْدِي نَانِكُ) yağlanur - yağlanmak).
- يُقْلَنْدِي yuwlundi: "يُقْلَنْدِي نَانِكُ" yuwlundi neng = nesne yuvarlandı", (يُقْلَنْدِي نَانِكُ) yuwlunur - yuwlunmak).
- يَرْمَنْدِي yarmandı: "أَز تَامْقَا يَرْمَنْدِي er tamka yarmandı = adam duvara tırmandı". Başkası da böyledir. (يَرْمَنْدِي نَانِكُ) yarmnur - yarmnmak).

Kural: Herhangi ikili müteaddi bir fiil, kendisine ل harfi getirildiği zaman ya lâzım ya da meçhul olur; bunu yukarıda söylemiştik.

Müteaddi bir fiile ن getirildiği zaman fiil, lâzım olur; bu, arapçaya uygundur; çünkü arapçada "kapıyı açtı" demek için فَتَحَ الْبَابَ denir; bu fiil müteaddidir. أَتَسَّخَّ الْبَابَ denirse ن getirilmekle fiil müteaddiden lâzıma geçmiş olur; "kapı açıldı" demektir. Bir adam bir şeyi kırıldığı zaman كَسَرَ denir; kırıldığı zaman اِنكسَرَ denir. Bu son fiil lâzımdır. Bu dilde (Türkçede) "أَز تَكُونُ يَزْدِي er tügün yazdı" denir ki, "adam düğüm çözdü"

demektir. Bu fiile ن getirilirse "تكون يزليدي" [+] tügün yazıldı" denir ki, "düğüm çözüldü" anlamınadır.

ن gelmekle bu fiil, lâzım olmuştur. Fiile ل getirilerek "تكون يزليدي" tügün yazıldı" denir, "düğüm çözüldü" demektir. ن , ل getirilirse kelime "يزليدي" yazıldı" olur, "kendi kendine çözüldü" demektir. Yine böyle "أرسل يوقدي" er topik yuwdı" denir ki, "adam top yuvarladı" demektir. Sonra "توقدي يوقدي" topik yuwıldı = top yuvarlandı" denir. Burada fiil, meghuldur ve top başkasının yuvarlamasıyla yuvarlanmıştır. Top kendi kendine yuvarlanırsa kelimeye bir ن getirilerek "يوقليدي" yuwlundı" denir. ل dan sonra ن getirilmezden evvel, bu fiil iki yönden lâzım idi:

Birincisi, fiil, tanınmıyan bir fail tarafından işin yapılmış olması idi. Bu şekilde fiil, lâzım fiil

[+] Buradaki arapça ibare şöyledir: "وتقول في هذه اللغة "أزكون يزدي" أي جعل الرجل العقدة ثم يوق يوقليدي" أي جعل العقدة فصار الفعل لازماً بالحقائق" Burada bir yanlışlık olsa gerektir. تكون يزليدي sözü yanlış olacaktır. Doğrusu تكون يزليدي olmalıdır. Her ne kadar يزليدي fiili, müteaddi ise de ibarenin gelişinden anlaşılacağına göre fiile yalnız ن getirilecek. Önce يزليدي kelimesi örnek veriliyor, sonra bir ن getiriliyor, يزليدي örneği veriliyor. يزليدي kelimesine ن getirilirse يزليدي olması tabiidir. Zâten aşağıda ل bahsinde bu يزليدي şekli gelecektir. Şu halde burada bir karışıklık vardır, dikkat! B. A.

yerinde bulunuyordu. ن harfinin yanına ل getirmekle başkasının tesiri olmaksızın fiilin lâzım olmuş bulunmasıdır. Nitekim yukarıda "يُقَدَى" yuwdı" kelimesinde söylemiştik. Bu fiil iki harfli ve müteaddidir. Buna ل getirilerek fiil "يُقَدَى" yuwuldı" şekline konulduğunda başkasının yuvarlamasıyla yuvarlandı veya kendi kendine yuvarlandı, demek olur. Fiil üç harfli ve iki yönden lâzım olur. Bundan sonra ل ile beraber ن getirilirse "يُقَدَى" yuwuldu" denir ki, "kendi kendine yuvarlandı" demektir. Fiil ikiliden üçlüye, üçlünden dörtlüye geçirilerek dörtlü ve lâzım bir fiil olur.

Kuralların çoğu sâlim kitabında geçmişti. Bu fiillerin hepsinde emir, nehi ve buna benzer şeyler yukarıda söylendiği gibidir.

Dörtlüler ayrımı bitti.

X

X

X

BEŞLİ AYRIMLAR

فَعَّلَ وَيُفَعِّلُ AYRIMI

يَفْعَلُ yıgaçlandı: "يَفْعَلُ yıgaçlandı = yer yıgaçlandı = yer ağaçlandı". Yerde ağaç çoğalırorsa yine böyle denir; (يَفْعَلُ yıgaçlandı - يَفْعَلُ yıgaçlandı).
تَوَعَّى tewey yağırlandı: "تَوَعَّى tewey yağırlandı =

deve yağırlandı, devenin yağırı çoğaldı". Başkası da böyledir; (يَغْرُكُنُورُ - يَغْرُكُنُمَاقُ) yağırlandı - yağırlandı. Yağırdan kaşınırsa yine böyle denir.

يُمْرُكُنْدِي yumurlandı: "سُوْمُرُكُنْدِي sū yumurlandı = asker toplandı". Başkası da böyledir. Oğuzca. (يُمْرُكُنُورُ - يُمْرُكُنُمَاقُ) yumurlandı - yumurlandı.

يُلْرُكُنْدِي yularlandı: "أَتُ يُلْرُكُنْدِي at yularlandı = at yularlandı, ata yular takıldı"; (يُلْرُكُنُورُ - يُلْرُكُنُمَاقُ) yularlandı - yularlandı.

يَقْرُكُنْدِي yawuzlandı: "أَلْأَتِغُ يَقْرُكُنْدِي ol atıg yawuzlandı = o, atı kötü buldu". Başkası da böyledir; (يَقْرُكُنُورُ - يَقْرُكُنُمَاقُ) yawuzlandı - yawuzlandı.

يَقْشُكُنْدِي yavaşlandı: "أَرِيقْشُكُنْدِي er yavaşlandı = adam yavaşlandı, döküldü, yumşak huylu oldu"; (يَقْشُكُنُورُ - يَقْشُكُنُمَاقُ) yavaşlandı - yavaşlandı.

يَمِشُكُنْدِي yemişlendi: "يَمِشُكُنْدِي yemişlendi = ağaç yemişlendi, yemiş verdi"; (يَمِشُكُنُورُ - يَمِشُكُنُمَاقُ) yemişlendi - yemişlendi.

يَلِغْكُنْدِي yalığlandı: "تَقُوقُ يَلِغْكُنْدِي takuk yalığlandı = horoz ibiklendi". At yelesenirse yine böyle denir; (يَلِغْكُنُورُ - يَلِغْكُنُمَاقُ) yalığlandı - yalığlandı.

يَرَقْكُنْدِي yarıklandı: "[+] أَرِيقْكُنْدِي er yarıklandı =

[+] Basma nüshada "يَرَقْكُنْدِي yarıklandı" şeklinde geçen bu kelime ve bundan sonra gelen iki kelime yanlıştır. Yazma nüshada "يَرِيقْكُنْدِي yarıklandı" imlâsındadır. Dv.III, 12, 3 te zırh anlamına geçen "يَرِيقُ yarık" kelimesi bize tanıklık etmektedir. B. A.

adam zırhlandı, zırhlı gömlek giydi, cebelendi". Zırhlı göğüslük giyerse yine böyle denir; (يَرْقَلْنُورُ - يَرْقَلْنُاقُ yarıklandır - yarıklanmak).

يَرْقَلْنُدِي yıraklandı: "أَرِيْرِكْ يَرْقَلْنُدِي er yeriğ yıraklandı = adam yeri uzak buldu", (يَرْقَلْنُورُ - يَرْقَلْنُاقُ yıraklandır - yıraklanmak).

يُلْقَلْنُدِي yulaklandı: "بِيرْ يُلْقَلْنُدِي yer yulaklandı = yer pınarlandı", (yerde pınarlar çoğaldı), (يُلْقَلْنُورُ - يُلْقَلْنُاقُ yulaklandır - yulaklanmak).

يُرْكَلْنُدِي yüreklendi: "أَرِيْرُكْنُدِي er yüreklendi = adam cesaret gösterdi, yiğitlendi". Başkası da böyledir; (يُرْكَلْنُورُ - يُرْكَلْنُاقُ yüreklendir - yüreklenmek).

يَرْمَلْنُدِي yarımlandı: "يَرْمَلْنُدِي نَانِكْ yarımlandı neng = nesne yarımlandı", (يَرْمَلْنُورُ - يَرْمَلْنُاقُ yarımlandır - yarım lanmak).

يِشْمَلْنُدِي yişimlendi: "أَرِيْشْمَلْنُدِي er yişimlendi = adam tozluk giydi", (bu, dolak gibi bir şeydir); (يِشْمَلْنُورُ - يِشْمَلْنُاقُ yişimlendir - yişimlenmek) [+]

يِلْمَلْنُدِي yelimlendi: "أَقْ يِلْمَلْنُدِي ok yelimlendi = ok tutkallandı", (يِلْمَلْنُورُ - يِلْمَلْنُاقُ yelimlendir - yelimlenmek). Başka bir şey yapıştırılırsa yine böyledir.

+
+ +

[+] Radloff III, 529 da " يِشْم يişim" kelimesine "çorap" anlamı vermiştir. B. A.

يَلْغَنْدُرْدِي yalgandurdi: "ار يَلْغَنْدُرْدِي er yalgandurdi = adam yalanladı", (يَلْغَنْدُرْدِي - يَلْغَنْدُرْمَاق),
yalgandurur - yalgandurmak).

يَلْدِرْزَلَنْدِي yıldızlandı: "يَعْنَاچ يَلْدِرْزَلَنْدِي yıgaç yıldızlandı = ağaç köklendi". Bir adam bir yere yerleşmek için hazırlanır ve yerleşirse yine böyle denir. "ار يَلْدِرْزَلَنْدِي er yıldızlandı = adam soylandı, sanki onun kökü bir yerde yerleşti, yayıldı, yahut soyu arı oldu"; (يَلْدِرْزَلَنْدِي - يَلْدِرْزَلَنْدِي)
yıldızlanur - yıldızlanmak).

يُدْرُقَلَنْدِي yudruklandı: "ار يُدْرُقَلَنْدِي er yudruklandı = adam elini yumruk yaptı"; (يُدْرُقَلَنْدِي - يُدْرُقَلَنْدِي)
yudruklanur - yudruklanmak).

يَرْمَقَلَنْدِي yarmaklandı: "ار يَرْمَقَلَنْدِي er yarmaklandı = adam para sahibi oldu"; (يَرْمَقَلَنْدِي - يَرْمَقَلَنْدِي)
yarmaklanur - yarmaklanmak).

يُمُشَقَلَنْدِي yumşaklandı: "ار مَنكَا يُمُشَقَلَنْدِي er manğa yumşaklandı = adam bana karşı yumşadı", yaltaklandı", (يُمُشَقَلَنْدِي - يُمُشَقَلَنْدِي)
yumşaklanur - yumşaklanmak).

يُمُغَقَلَنْدِي yumgaklandı: "نَنْغ يُمُغَقَلَنْدِي neng = nesne yumak yapıldı, yuvarlak yapıldı"; (يُمُغَقَلَنْدِي - يُمُغَقَلَنْدِي)
yumgaklanur - yumgaklanmak).

يَقْغَنْلَنْدِي yawganlandı: "ار اَشِغ يَقْغَنْلَنْدِي er aşığ yawganlandı = adam, aşu yavan buldu", (adam,

yemeği etsiz buldu, onu az yedi) ;
(يَفْغَنْلَانُورُ - يَفْغَنْلَانُورُ)
yawganlanur - yawganlanmak).

يَلْغَنْلَانْدِي يılgunlandı: " يِيرْ يَلْغَنْلَانْدِي yer yılgunlandı =
yerde ılgın ağacı bitti", (يَلْغَنْلَانُورُ - يَلْغَنْلَانُورُ)
yılgunlanur - yılgunlanmak).

Tanrıya öğüş misal kitabı

bitti.

X

X

X

ESİRGIYEN, KORUYAN TANRININ

ADIYLA

BU, ÜÇLÜLER KİTABIDIR

İSİMLERDEN İKİ HARFLİLER

AYRIMI [+]

تَاه تَاه tah tah: Salındıktan sonra Şahin'in (Doğan)
ın çağırıldığı bir söz. Buradaki
soluk almak için gelmiştir.

چوہ چوہ çuh çuh: Atı yürütmek ve azarlamak için çıka-

[+] Kaşgarlı Mahmud'un, üç harfliler kitabı bittikten sonra "iki harfli isimler ayrımı" diye bir ayrım açmasındaki sebebi biz ancak şu yolda anlıyoruz : Bu ayrımın gösterdiği kelimelerin iki türlü yazıldığı görülmektedir. تَاه، چوہ، ماہ، یاہ، کاہ şeklinde yazıldığında üç harfli oluyor. Böyle olunca bu kelimeler yukarıda söylenen "üç harfliler kitabı"na girebilir. Yine Kaşgarlı'nın bu kelimeleri " تَاه، چوہ، ماہ، یاہ، کاہ gibi söylenir" demesinden de bunların iki harfli isimler sırasına konulmuş olduğu anlaşılıyor. Şu halde bu kelimeler için "yazılıştta üç harfli, okunuştta iki harfli" demek istiyor. B. A.

rılan ses.

كَاہ kâh kâh: Köpeği çağırmak için çıkarılan ses.

مَا mah : İşte, mah, al anlamındadır; bir şey verildiği zaman söylenir.

+
+ +

BU AYRIMDAN MİSAL OLAN

يَا yah : Evet, peki anlamına bir kelimedir; bu, "أَتُت at tut = atı tut" denildiği zaman cevap veren adam "يَا yah = peki" der. Çabuk söylendiği zaman yumşak harf (harfi liyn) düşer, تَه , يَه , مَه , كَه , جَه , denir. Bu sebeple biz bu kelimeleri menkus babında söyledik; çünkü yazılışta değil, söylenişte yumşak harf düşer; ه harfi burada soluk almak içindir. Ulu Tanrının قَبْدَاهُمْ أَقْدَهُ وَمَ تَسَنَّهُ sözlerinde olduğu gibi. Buralarda ه harfi soluk almak içindir.

Aslî olan ه harfine gelince, o öz türk dilinde bulunmaz. Yalnız "أَرَاهِلْدِي" er ahladı" sözü vardır; "adamcağız göğsünü geçirdi, ah dedi, ahladı" demektir. Bu söz, göğüsten bir sesin çıkmasını anlatır. Baykuş için "أُوْهِي ühi" denirse de, öz Türkler buna "أُوْكِي ügi" derler. Xotan ve Kencek dillerinde

هـ bulunursa da bunlar asıl Türk ilinden olmayıp Türk ülkesine göç etmiş kimselerdir.

+
+ +

ORTASI SÂKİN, HER HAREKESİYLE

فَعْلٍ، فَعْلٍ، فَعْلٍ AYRIMI

- تُوبُ tüp : Herhangi bir şeyin aslı, kökü. "يَبَاحُ تُوبٍ" yığaç tüpi = ağaç kökü".
- تُوبُ tüp : Temel. "تَامُ تُوبٍ" tam tüpi = duvar temeli". İnsanın aslına da "تُوبُ tüp" denir. Buradan alınarak "تُوبُكَ أَرَانُ" tüp-lüg eren" derler ki, "asaletli adamlar, soylu kişiler" demektir.
- تُوبُ top : "تُوبُ topık" kelimesinin kısaltılmışıdır.
- جُوبُ çöp : Herhangi bir şeyin çökeli, bir şey sıkıldıktan sonra kalan çörçöpü. "أَزْمُ جُوبٍ" üzüm çöpi = üzüm cibresi", "يَاغُ جُوبٍ" yağ çöpi = yağ tortusu", "بُورُ جُوبٍ" bor çöpi = şarap tortusu". Başkası da böyledir. "تُتْمَاجُ جُوبٍ" tutmaç çöpi = tutmaç yapılmak için kıyılan yufka parçalarının her biri".
- كُوبُ kop : "أَلْ مَبْرُوبُ قُوبٍ" ol meni körüp kop kıldı = o,beni görünce sevindi, hop etti".
- كُوبُ küp : Küp.
- كَيْبُ kip : Kalıp. Herhangi bir şeyin kalıbı. "كَرْبِجُ" kerpiç kipi = kerpiç kalıbı".
- كَيْبُ kip : Benzer, öğür. Oğuzca. "بُورُ أَرَانُ كَيْبُ" bu er anıñ kipi" denir ki, "bu adam

onun gibidir, onun ögürüdür" demektir.

بوت but : But.

بوت but : Değerli, büyük peruzeye denir ki, büyüklerin oğullarının ve kızlarının alınlarına, alınlarındaki kesmelerine takılır. " قزبوت اريدی kız but üridi [+] = kız peruze takındı".

بوت but : Bir büyük adam tarafından gönderilen armağanı getiren kişiye verilen bahşiş. Bu, bir adamın, birisine armağan olarak gönderdiği atı getiren kimseye verilen para, koyun gibi bir şeydir. Bu suretle verilen koyuna " بوت but" denir.

تیت tit : Çam fıstığı ağacı; dağlarda biter.

جیت git : Üzerinde alacalı nakışlar bulunan Çin kumaşı.

سوت sût : Süt.

شوت şût : Soy, asıl. Xotan dilince.

توچ tuç : Tunç.

کۈچ kûç : Güç, kuvvet.

کۈچ kûç : Zulum. " کۈچ ایلدین کیر سار وئشکلکتیر جقار " êldin kirse törü tünğlüktin çıkar = zor vilâyetten girerse, görenek bacadan çıkar", (zulüm kapıdan girerse, görenek -merhamet- bacadan çıkar).

[+] Buradaki اريدی kelimesinin nasıl yazılacağı pek belli değil ise de biz bunu " اوردی urdı" şeklinde okumak istiyoruz. "Başına taç urdı", "feracesini urdı", "ata beçkem urdı" gibi sözler bizi bu kanaate götürmüştür. B. A.

Zulmeden kimse için "كُجَمَجِي küçemçi",
kuvvetli kimseye "كُجُلُكُ küçlük" de-
nir.

كُجُ küç : Susam, künçü [+]. Susam yağına "كُجُ يَافِي küç yağı" denir. Çiğilce. Yine, küçü otunun tohumuna da -büyüklüğünden do-
layı- "إِنكَاكُ كُجُجِي inğek küçi" denir.

كُجُجُ kəc : Geç. Bu sözden alınarak "كُجُجُ كَلْدِي kəc keldi" denir ki "geç geldi" demektir.

بُودُ bodh : Boy. "أزُوزُ بُودُ لُغُ كِشِي uzun bodhluğ ki-
şi = uzun boylu adam".

بُودُ bodh : Toy kuşu.

بُودُ bodh : "بُودُ مُونُجُكُ bodh monçuk = misk ile
râmek'ten yapılan boncuk". Bunu ka-
dınlar takınırlar.

بُورُ bor : Şarap. Şu savda dahi gelmiştir: "بُورُ
بُولْمَادِ بِسِرْكَا بُولْمَا bor bolmadıp sirke
bolma = şarap olmadan sirke olma". Bu
sav, büyüklük taslıyan çocuk için söy-
lenir.

بِيرُ bir : Bir. "بِيرُ يَرْمَاقُ bir yarmak = bir pa-
ra".

تُورُ tör : Odanın en iyi yeri. "تُورُ كَاكُجُ törge
keç = üst başa geç".

تُورُ tor : Tuzak, kuş ve balık avlanan ağ.

جُورُ çor : "جُورُ أَرَاغُتُ çor uragut = avret yeri
bitişik olan kadın". Oğuzlar sarılğan

[+] Bugün Orta Anadoluda "susam"a "küncü" derler. B. A.

bitkilere "جُرَاوْت" çor ot" derler.

Asıl olan evvelki anlamdır.

سور sur : "أَرْسُورُ سُرْمُونِجِي" er sur sur mün öpti = adam şarul şarul çorba içti". Bu, du-
dağın sesini anlatır.

قور kor : Ziyana. "أَرْقُورُ قَلْدِي" er kor kıldı =
adam ziyana etti".

قور kor : Yoğurt mayası. Bu, gelişmiş yoğurttan
veya olmuş kımızdan kabın dibinde ar-
tan bir parça olup bunun üzerine süt
dökülerek yoğurt veya kımız yapılır.

قور kur [+]: Kuru. Oğuzca. Bu kelime "قُرُغ" ku-
ruğ" kelimesinin kısaltılmışıdır. Şu
savda dahi gelmiştir: "قُلَانُ قَدْ غَقَانُشَا"
قُلَانُ قَدْ غَقَانُشَا قَوْلُ بَقَا أَيْغَرُ بَلُورُ
kolan kuduğka tüşse
kurbaka aygır bolur = kolan -yaban
eşegi- kuyuya düşse kara kurbağası
aygır olur". Bu, arapların اِذَا الْبَغَايَا رَضِيْنَا يَسْتَنْسِرُ
sözü gibidir.

بوز boz : Boz. "بُوزَات" boz at = boz renkli
at". Bu, fasih değildir. Herhangi bir
hayvan beyazla kırmızı arasında olur-
sa yine böyle denir. "بُوزُ قُوِي" boz koy =
boz renkli koyun".

بوز böz : Bez.

[+] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda "قور kur" şeklinde
görünen bu kelimenin son harfinin altına, yazma nüshada,
sonradan bir esre konarak قور şekline konulmuştur. Şu ha-
le göre kelime, bu ayrıma uymamaktadır. B. A.

بُوزُ buz : Buz. Şu savda dahî gelmiştir: "بُوزُ دَرُ سَوْفُ"

تَمَارُ buzdan suw tamar = buzdan su damlar". Bu sav, huyu babasının huyuna benziyen kimse için söylenir.

بِيزُ bēz : Bez. Etle deri arasında bulunan bez.

تَوُزُ toz : Toz.

تَوُزُ toz : Yaylara sarılan sıırım.

تُوُزُ tūz : Halk, reaya. "إِئِلُ تُوُزُ نَسَاكُ" el tūz netek = vilâyet ve halk nasıl".

تُوُزُ tūz : Asıl, kök. "أَنَّكَ تُوُزِي كُمْ" anıñ tūpi tūzi kim = onun soyu sopu, aslı, nesli kim".

تُوُزُ tūz : "تُوُزِي يَرُ" tūz yer = düz yer".

تُوُزُ tuz : tuz.

تِيْزُ tiz : Diz.

تِيْزُ tiz : Yüksek yer. Farslılar buradan alarak kaleye "دِزُ" diz" demişlerdir [+].

تِيْزُ tiz : Kaşgar'a yakın bir yaylaya yüksekliği dolayısıyla "تَرِيْغُ اَرْتُ تِيْزُ" Tariğ art tiz" derler.

تِيْزُ تِيْزُ ?...: Başka bir yaylanın adı.

يِيْزُ yiz : "يِيْزَاوِي تِيْزُ" Yiz ewi tiz = Barsgan yakınında bir yayla adı".

جِيْزُ çiz : Demir çivi. (İki çıkak arasındaki i- le). Reze çivilerinin ucuna da "جِيْزُ"

[+] Gerek bu, gerek bundan sonraki kelime her iki nüshada da تِيْزُ imlâsında yazılmış ise de yanlış olacaktır. Çünkü bâbin gereğince kelimeler "تِيْزُ" tiz" olmalıdır. Farsçaya geçmiş olan دِزُ kelimesinden anlaşılan da budur. Dv. III, 276, 12 de dahî bu kelime "تِيْزُ" tiz" olarak geçmektedir. B.A.

çij" denir.

سۆز söz : Söz.

سيز sız : Çiğilcede büyüklere, sayılan kişilere aytanan bir kelimedir; "سن sen" demektir. Asıl anlamı "سيز sız"dir.

Küçük olanlara "سن sen" diye aytanır; Oğuzlar bunun aksini yaparlar.

قوز kuz : "قوز تاغ kuz tağ = güneş görmiyen dağ, dağın kuz yeri".

بوس pus : "كوك بوس بلدي kök pus boldı = gök puslandı".

بوس pus : "ار کوزی بوس بلدی er közi pus boldı = adamın gözüne duman indi, kursağının buğusundan gözü puslandı".

توس توس tus tus : "انی توس توس اردی anı tus tus urdı = onun elbisesi üzerine çabuk çabuk vurdu" [+].

بوش boş : "بوش کیشی boş kişi = hür adam". "بوش ار اغت boş uragut = boşanmış kadın", "بوش الکت boş eliğ = boş el, işten veya bir şeyden kurtulmuş, boş kalmış olan el"; "بوش ات boş et = sölpük, pörsük

[+] Basma nüshada توس توس şeklinde olan bu kelime, yazma nüshada önceden بوش بوش şeklinde iken sonra bir düzeltme görerek siyah mürekeple ilk harfin üzerine iki nokta konarak kelimeler "توس توس tus tus" şekline sokulmuş. Burada göz önüne alınacak iki şey vardır: Birincisi, kelimelerin yeri burası ise kelimeler بوش بوش şeklinde olmalıdır. Çünkü burası baş tarafında ب harfi bulunan kelimelerin yeridir. İkincisi, kelimeler توس توس olacaksa -ki Dv.I,276,10 da da böyledir- yerleri burası değil, bundan üç kelime aşağısı olup ت harfindedir. Nasılsa yanlışlıkla buraya yazılmış olmalıdır. B. A.

et". Gevşek toprak için de böyle denir.

"بُوشَاتُ boş at = salıverilmiş at",

"بُوشَاقُ boş ew = boş ev". Boşaltılan bir kap, veya bir iş yapılarak bırakılan aygıt için dahi böyle denir.

بیش beş : Beş. Sayıda beş.

توش tuş : Denk, özgür, benzer. "أَنَّكَ تُوْشِيْ anıñg tuşu = onun dengi".

توش tuş : Karşı. Bir şeyin karşıması, arnaç. "أَقِمْ أَقِمْ تُوْشِيْ ewim tuşu = evimin karşıması".

توش töş : Döş. Göğsün başı.

توش tuş : Kemer kayışlarının ucuna takılan altın veya gümüşten yapılmış toka.

توش tüş : "تُوْشُ أُوْدِيْ tüş ödi = kuşluk vakti".

توش tüş : Düş azması, ihtilâm. "تُوْشُ كَرْمِشُ أَغْلَانُ tüş körmüş oglan = düşü azmış çocuk".

توش tüş : Düş, rüya. "تُوْشُ يُوْرْدِيْ tüş yordı = düş yordu, rüya tâbir etti".

تیش tiş : Diş. İnsan ve insandan başkasının dişleri.

تیش tiş : Sapan demiri.

تیش tiş : "تَيْشَاتُ tış at = alnındaki beyaz akıtma, gözünün önlerine kadar varıp, kulaklarına kadar çıkmayan, -burnuna kadar inmeyen, bunun ikisi ortası kalan- at".

سیش sış : Tutmaç şışı, tutmaç dizgeçi.

سیش sış : Şişmiş olan her nesne, yumru.

bulunan Kıpçaklar bunu bilmezler.

- لیش liş : Salya. Çiğilce.
- لیش liş : Balgam. Çiğilce. " لیش اکتی liş aktı" denir ki, "salya veya balgam aktı" demektir.
- موش muş : Kedi. Çiğilce. Oğuzlar " جتک getük" derler.
- بوغ boğ : Eşya konan heybe, boğ, bohça.
- توغ toğ : At ayaklarının kazdığı çukurlardan çıkan toz.
- توغ tuğ : Hakanın yanında çalınan kös ve davul. " خان توغ اردی Han tuğ urdı = Han nöbet davulu vurdu, mehterhane çaldı".
- توغ tuğ : Sancak. " تکز توغلغ خان tokuz tuğluğ Han = dokuz tuğlu Han veya Hakan". Her ne kadar vilâyeti çok, payesi yüksek olursa olsun tuğ dokuzdan artık olamaz. Çünkü, dokuz sayısıyle uğurlanırlar. Bu tuğlar, turuncu renkte ipekten veya kumaştan yapılır. Bunu da uğur sayarlar.
- توغ tuğ : Su bendi, büvet, germeç. " سُفقا توغ ار suwka tuğ ur = suya germeç ger, büvet yap".
- توغ tuğ : Herhangi bir nesnenin tıkacı, kapacı. Buradan alınarak " تکز توغ tünğlük tuğı" denir, "pencere, ocak gibi evdeki deliklerin kapağı" demektir.
- تیغ tiğ : " تیغ ات tiğ at = kırmızı ile doru rengi arasındaki at, konur al".

جاغ جوغ قاغ قوڭ : قاغ قوڭ : " جاغ جوغ قېتى كوتى = gürültü koptu, çar çur oldu", " جې قېدى قاغى كوتى = gürültü koptu".

جوغ قوڭ : Eşya konan heybe, bohça.

جوغ قوڭ : Güneşin yalını, güneşin saçakları.
" كۆن جوغى күн қоғи = güneşin saçakları, yalını".

جوغ قوڭ : Ateşin alevi; odun yandıktan ve köz olduktan sonra, közün üstünde uçuşan yalın.

جیغ قیغ : Göçebelerin sele sazından (çığ otundan) yaptıkları çadır örtüsüdür. Bu, kamıştan daha ince ve daha yumşaktır.

جیغ قیغ : Bir Türk argınıdır. Arap argınının üçte ikisi kadardır; göçebeler bununla bez ölçerler.

سیغ سیغ : Benzetme harfidir. Arzu edileni ve söylenenini kendisine benzetilmek için ismin sonuna getirilir. " کول سیغ آر kul sığ er = kula benziyen adam", " بوقری آل bu karı ol oglansığ = bu ihtiyarın huyu çocuk gibidir".

Kelime ك li, yahut ince âhenkli olursa غ yerine ك gelir: " بوار bu er ol beğsiğ = bu adamın huyu Beyin huyuna benziyor", " بو اغل bu ogul ol ersiğ = bu çocuğun huyu erlere benzer, onların huyu ile huylanır".

قوغ کوغ : Göze veya yemeğe düşen çörçöp, pislik.
قاغ کوغ : " قاز قاغ قوغ آتتى kaz kağ kuğ etti =

kaz, bu suretle ses çıkararak bağır-
dı".

فِغْ kığ : Toprağı kabartmak için kullanılan güb-
re.

[+] نُوفُ suf : Yün ipliklerinden elle örülen kuşak.

سُوفُ suw : Su. Şu savda da gelmiştir: "سُوفُ بَيْرِ مَاسْرَا" suw bërmeske sût bër = su vermiyene sût ver", (sana su vermiyen adama sût ver). Bundan murat, sana kö-
tülük edene sen iyilik et, çünkü se-
nin iyiliğın onu sana köle yapar.

كَاوُ قَاوُ kaw kuw : "تُونُ قَاوُ قَاوُ بَلْدِي" ton kaw kuw bol-
dı = elbise dikilirken büzüldü, çekil-
di".

[++] بُوُ pow : Bayatsımdan veya kokuşmaktan ekme-
ğın üzerinde beliren yeşillik. Başkası
da böyledir.

بُوكُ bok : Bok. Oğuzca.

بُوكُ buk : "قَاغُونُ بُوُ بِيْرَا تَشْدِي" kagun buk yerge tüş-
di = kavun pat diyerek yere düştü".

İçi boş olan herhangi bir şey yere dü-
şüp yarılırsa "بُوكُ بُوكُ" buk etti" de-

[+] Türkçede ث harfi bulunmadığına ve bulunmadığı Kaşgarlı tarafından söylendiğine göre burada yazılmış olan نُوفُ kelimesi yanlış olmalıdır. Kelimenin س li kelimeler arasında bulunması da bize gösteriyor ki bu kelime aslında سُوفُ şeklinde yazılacak iken nasılsa نُوفُ yazılmış olmalıdır. Bundan anlaşılan kitabı asıl nüshadan çeken Şamlı Mehmet, kitabı yazarken bir başkası okumuş, o yazmış olacaktır. B. A.

[++] Yazma nüshada بُوُ şeklinde olan bu kelimeyi, basma nüshada Bay Kilisli بُوكُ şeklinde yazmış ise de biz doğrusunu yazdık. B. A.

nir, bu, sesi anlatır.

جوق çok : " جوق ارُ جوق er = kötü, alçak adam".
Oğuzca.

جيق çık : " جيقا كرايت جيقا et köreyin = çıt et
te göreyim, ufak bir ses çıkar da gö-
reyim". Bu, inciten kişiye karşı koya-
mıyacak kimse için söylenir.

سوق suk : " سوق ارُ suk er = aç gözlü, alçak
kimse", " سوق ارُنكاك suk erngek = işaret,
şahadet parmağı". Bu, yarsılı (haris)
parmaktır. Çünkü ilk önce yemeğe bu
uzanır.

سيق sık : Az. " [+] اارداقوى سيق ال olarda koy sık
ol = onlarda koyun azdır".

قاقوق kak kuk : " قاز قاقوق ايتت kaz kak kuk etti =
kaz kak kuk diye ses çıkardı".

قاقوق kakuk: Yarma, kurutulmuş et yahut erik, kay-
sı gibi kurutulmuş meyva (?) [++].

بوك bök : Aşlığın sırtının, tümseğinin oyunda yu-
kariya gelmesi. Buna " جك بوك çık
bök" dahi denir.

[+] Bu kelime yazma nüshada سيق imlâsındadır. Bu kelime
ayrıma uymazsa da anlam yönünden buraya uygun gelmekte-
dir. B. A.

[++] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda " قاقوق kakuk" şek-
linde geçen bu kelime yanlış olsa gerektir. Doğrusu bun-
dan evvelki kelime gibi " قاقوق kakkuk" olmalıdır. Bizi
bu kanaate iki şey götürmüştür: Birincisi, " قاقوق kakuk"
kelimesinin ayrıma uymamasıdır. İkincisi, Kaşgarlı'nın
على طريق الاتباع dediğinden anlaşılacağına göre burada iki
kelime olacaktır. Birincisinin " قاق kak", ikincisinin
de " قوق kuk" olması icap eder. " قوق kuk" kelimesi-
nin yalnız kullanılmıyarak " قاق kak" ile beraber kulla-
nıldığını göstermek istemiştir. Bundan evvelki kelime
bulunan şedde gibi burada da bir şedde olacak imiş; düş-
müş olsa gerektir. B. A.

بُوكُ böğ : Bir çeşit örümcek, böğ. Türk ve Türkmen dillerinin birinde.

كُوكُ köğ : (Yumşak ك ile) şiirin aruzu, ırın ölçüsü. "بُويِر ناكوكُ ازا اَلُ" bu yır ne köğ üze ol = bu şiirin ölçüsü, vezni ne üzerinedir, bu şiirin tartısı ne üzerinedir".

كُوكُ köğ : Irlamakta sesin yükselip alçalışı. "اَز كُوكُلندي" er köğlendi = adam sesini alçalta yükselte şarkı çağırırdı".

كُوكُ köğ : Bir şehir halkı arasında meydana çıkarak bir sene içerisinde gülünen şey, gülmece. "بُويِل بُوكُوكُ كَلدي" bu yıl bu köğ keldi = bu yıl bu gülmece geldi, bu yılın gülmececi budur".

كُوكُ köğ : "كُوكُ يِلقي" köğ yilkı = başıboş yayılan hayvan". Şu parçada dahi gelmiştir:

كُوكُلر قسغُ تَزُلدي اِفْرُق اِذش تَزُلدي
سَنسيز اَزْم اَزُلدي كَلگيل اَمْل اَيْنَكِلِم [+]

Köğler kamuğ tüzüldi

Iwrik idhiş tizildi [++]

Sensiz özüm özeldi

Kelgil amul oynalım

"Irlamlar bütün düzüldü. İbrik, ka-

[+] Bu parça, bundan üç kelime evveline konacak iken nasılsa buraya konmuş. Her iki nüshada da böyledir; biz de bozmadık. B. A.

[++] Basma nüshada اِفْرُق şeklinde olan bu kelime yazma nüshada اِفْرُق imlâsındadır. B. A.

deh dizildi, sensiz özüm özledi. Gel de yavaş yavaş oynyalım".

(Şarkılar ve ırlamalar arası uzlaştı, kadehler, ibrikler dizildi, gönlüm seni istiyor. Hemen gel de yüreğim dinlenerek oynyalım).

كوك köğ : Koçun yahut başka hayvanların kışa yakın aşması. "قوى كوكى بىلدى" koy köği boldı = koç katımı oldu". Başkası da böyledir.

كوك köğ : Aynanın yüzünde peyda olan pas. Bu sözden alınarak "كوزنكوكا كوك تشدى" kö-züngüğe köğ tüşdi = aynaya pas düş-tü" denir.

كوك köğ : Kadınların yüzüne düşen çillik. Başkasının yüzüne düşen çillik için de böyle denir.

كوك kök : Gök. Şu savda dahi gelmiştir: "كوكا kökge sudhsa yüzge tüşür = göğe tükürse yüze düşer", (bir kimse göğe tükürürse tükürük yüzüne düşer). Bu sav, başkasına kötülük yaparken kötülüğü kendi üzerine düşen kimse için söylenir.

كوك kök : Gök rengi. "كوك تون" kök ton = gök renkli elbise". Göğün renginde olan her şeye de böyle denir.

كوك kök : "كندكوكى" kend köki = şehrin dört

yanında bulunan bağları, bostanları; şehrin karaltısı". Bununla ağaçların yeşilliği murad edilir.

كوكوق Kökyuk: Köylülerle Türkmenlerin büyüklerine verilen ad.

بیل bel : Bel. "بیلنداشت" anı belinde tut = onu belinden tut", "أل انكر انجا اشريدی", "بیل قلدی ol anğar ança aş bérdi bel kıldı = boş böğrü dolasınca ona yemek verdi". Bir adama dileğinden çok yemek veren kimse için "بیل قلدی bel kıldı" denir. Çiğilce.

تول tul : Dul. "تول اراغت" tul uragut = dul kadın". Şu savda dahi gelmiştir: "يفلاق" يافلاق yawlak tıllıg begden kerü yalngus tul yeğ = kötü dilli kocadan yalnız dul daha iyidir", (karının dul olması, kendine söven bir kocası bulunmaktan daha iyidir).

تول töl : Yavrulama zamanı. Oğuzca. Yavruya da "تول töl" denir.

تیل tıl : Dil. Şu savda dahi gelmiştir: "أردم" أردم erdem başı tıl = faziletin başı dil". Bu, arabın "المرء محبوتكيسانه" المرء محبوتكيسانه sözü gibidir.

تیل tıl : Lûgat. "ايفر تيلي" ايفر تيلي Uygur tılı = Uygur dili", "ختاي تيلو" ختاي تيلو Xıtay tılı = Çin

dili".

تیل tıl : Söz. "الْبِكَا تَيْلُ تَكْرَدِي ol Begge tıl
tegürdi = o, Beye dil uzattı".

تیل tıl : Çasıt, casus. "يَغِيدَانُ تَيْلُ تَحِي ya-
gıdan tıl tuttı = düşmandan dil yaka-
ladı, dil aldı".

چیل çil : Çirkinlik; çil. Oğuzca.

چیل çil : Vücutte kalan dayak izi.

سؤل sül : Ette ve ağaçta olan yaşlık. "سُولُكَاتُ"
süllüg et = iyice pişmemiş olan, ken-
disinde kan izleri kalmış olan et".
Şu savda dahi gelmiştir: "سَكْتُ سُولِنَا"
سۆگۈت سۈلۈنْگه کادھ-
ینگ کاسینگه = söğüde tazelik, kayın
ağacına katılık", (söğüt ağacına yaş-
lık daha uygun, kayın ağacına katı-
lık daha yaraşıklıdır).

سؤل sol : "سُولُ الْاَيْتُ sol eliğ = sol el".

سۈیل sil : "سۈیل کۈشی sil kişi = her yemekten
tiksinen boğazsız kimse", "سۈیل آتُ"
sil at = yemi az yiyen at".

قول kol : Kol.

قول kol : Dağın tepesinden aşağıya doğru inen
ve derenin ortasından yüksekçe olan
yer. "اوپرى قولى" oprı kolı = derenin
kolu".

قول kol : Kılıcın veya bıçağın üzerinde bulu-
nan yol biçimindeki oyma. Burası

gok kere altınla işlenir; buna " قىچ "

kılıç kolu" denir.

كۆل köl : Havuz.

كۆل köl : Birikmiş su, göl.

ايسك كۆل İsiğ köl: Barsganda bir göl. Uzunluğu 30 fersah, eni 10 fersaktır.

كۆرۈنگ Kőrüng: Kaşgar dağlarında " بيز .Biyiz" [+]
de bulunan bir gölün adı. Çevresi 30 fersaktır.

سېڭار باشى Sidhing köl: " سېڭار باشى Koçnğar Başı"na yakın
-yukarıdaki gibi- bir göl.

يۇلدۇز كۆل Yolduz köl: Küçe, Kingüt [++] ve Uygurlar
sınırında bulunan bir göl.

اي كۆل Ay köl: Uç yakınında bir yerin adı.

تارنگ كۆل Tarıng köl: İki öğüz arasında bulunan bir
gölün adıdır.

Bu göllerden her birinin

[+] Her iki nüshada da بيز şeklinde geçen bu kelimenin nasıl yazılıp nasıl okunacağını bilemiyoruz. Brockelmann " بيز .Biyiz" şeklinde yazmıştır. Yalnız sezinti halinde bir ihtimal ile kelimenin " بيز yiz" olması akla yatıyor. Çünkü az aşağıda görüleceği üzere " بيز yiz", sele otunun adıdır. Bu, kamışa benzer fakat ondan daha ince ve daha yumşaktır. Kaşgarda bulunan bu göl, adını bu kelimededen almış olmasın? B. A.

[++] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda كىك şeklinde yazılmış olan bu kelime yanlıştır. Bunu Brockelmann da böyle yazmış ise de biz doğru bulmadık. Dv. I, 126 da " كىك Künğüt", yine Dv. III, 268, 4 teki " كىك Kingüt" kelimeleri bize tanıklık etmektedir. B. A.

Bunun gibi Türk ülkelerinde birçok göller vardır. Ben ancak İslâm diyarında olan göllerin büyüklerini söyledim.

كول köl : Denizın kendisi. Buradan alınarak deniz köpüğüne " كول كپگی köl köpüğü" denir de " تنگه كپگی tengiz köpüğü" dermez.

تیم tim : Şarap dolu tulum. " تیمجی timci = şarapçı, meyhaneci". Bir takımları şarap satana da " تیم tim" derler ise de doğru olan evvelkidir; çünkü (ج ی = cı, ci) sanatkârın belgesidir.

سیم سمرق sımsımrak: Bir çeşit yemek. Baş pişirildikten sonra ufak ufak doğranarak bir gövece konur, baharat karıştırılır ve üzerine ekşi yoğurt dökülür; olması için bir müddet bırakılır, sonra yenir. Çiğilce.

قوم kom : Deve havudu. Bu, devenin çulu alınarak içerisine saman doldurulur, devenin hörgücü kadar yükseltilir, sonra devenin üzerine konur; buna " توی قومی tewey komı" denir.

ناكيلي nek yılı: Türklerin on ikili yıllarından birisi.

Şu kitabı yazdığımız (dört-yüz) altmış dokuz senesi " ناكيلي nek yılı"dir.

بال bal : Bal. Suvarlar, Kıpçak ve Oğuz dillerince. Öbür Türkler buna " آردي ياغي arı yağı" derler. Şu beyitte dahi gelmiştir :

رَدِي سَنَكَا يَاكْ اُوْتُرُوْتُبْ بِالْ
بَرْجِنْ كَذِبِنْ تَلُوْ يَغْفَا بَلْبُ قَالَ

Bardı sanğa yek otru tutup bal
Barçın kedhiben talu yuwga bolup kal
"Şeytan bal tutarak sana vardı, ipek elbise giyerek yufka akıllı, deli olarak kal".

(Şeytan sana karşı çıktı, sana bal sundu -bununla dünya lezzetini murat ediyor- ipek elbise giydirdi, sen ona kıvandı. Onun hilesini bilmedin, artık sen delilikle yaşa).

تال tal : Yaş dal. Boyu düzgünce kişiye de " تال tal bodhluğ" denir; yumşaklıkta taze dala benzetilir, ve en ziyade ince uzun cariyeler için kullanılır.

جالقوی çal koy: Alacalı koyun.

سال sal : Sal. Keleklerden veya sazlardan yapı-

lan sal. " tar" da bu anlamdadır.

سال sal : Sır, tutkaldan yapılan yapışkan bir şeydir. Çin kaplarına ve buna benzer şeylere sıvanarak üzerine nakış yapılır.

تام tam : Duvar.
أم sam em sem: ilâç. " sam" kelimesi yalnız kullanılmaz [+].

قام kam : Kâhin, şaman.

تان tan : Sabah akşam esen serin esinti.

خان Xan : Türklerin en büyük başbuğu. Afrasyab oğullarına da " خان Xan" denir; Afrasyab " خاقان Xakan"dir. Bu adın verilmesinde uzunca tarihsel bir hikâye vardır.

سان san : Sayı. " قوی سانینجا koy sanı nece = koyunun sayısı ve hesabı nice dir, kaç tır".

قان kan : Kan. Şu savda dahi gelmiştir : " قانغ قان کانغ kanığ kan birle yumas = kan kanla yunmaz", (fesat, bozut, barışla yatıştırılır) demek istiyor.

مان قشلاغ Man kışlağ: Oğuz ülkesinde bir yer adı.

مان کند Mankent: Kaşgar yakınında bir şehrin adı; bugün haraptır.

مان man : " مان یاشلیغ قوی man yaşlığ koy = dört yaşını geçen koyun". Koyundan başkası için söylenmez.

+
+ +

[+] Batı Anadolu da bu kelime "o adam eme seme yaramaz" diye bugün bile kullanılmaktadır. B. A.

باى bay : Zengin.
 باى يفاخ Bay yığaç: " كجا Küçe" şehriyle " اُج Uç"
 arasında, Uç'a yakın bir yer adı.

تاي tay : Tay. Şu beyitte dahi gelmiştir :

تَكْرَمِيكَ سَافِي بَلْكَالْكَ [+] آي
 تَنْزُقْلِي أَتْسَاقِ سِرْقِ سِي ناي

Tegür mening sawımı bilgelêge ay
 Tınar kalı atatsa kısırak sıpı tay [++]
 "Hey, benim sözümü bilgelere erıştır,
 kısırakların yavrusu olan tay at olursa
 kısırak dinlenir", çünkü anasının yerine
 taya binilir.

ساي say : Kara taşlık.
 ساي يرق say yarık: Vücade giyilen zırh.
 قاي Kay : Türklerden bir bölük.

+
 + +

[+] Kelime birinci ciltte بَلْكَالْكَ imlâsında olduğu halde burada ikinci ل üstündür. Bize kalırsa bu, üstünle esre arasında bir hareke olmalıdır. Onun için biz yeni harflerle yazılışında ع nin üzerine bir nokta koyduk. Kelimenin aslı " بَلْكَالْكَ bilgelerge" olacaktır. Dv. I, 401, 13 teki "atlaka", "tatlaka" kelimelerinde olduğu gibi burada da ر harfi düşmüştür. Bu hal bugün bile görülmektedir, ki düşen ر harfinin yerine ل harfi azacık yana doğru çekilmektedir. B. A.

[++] Bu beyitin ikinci mısraındaki سِي kelimesi yanlıştır. " سِي sıpı" olacaktır. Bu beyit birinci ciltte dahi geçmiştir. Orada uzun uzadıya anlatmıştık. B. A.

- يَابُ يُوْبُ yap yup: Hile, al. " يَابُ يُوْبُ قَلْدِي yap yup kıldı = hile kıldı, al etti".
- يَاتُ كِشِي yat kişi: Yabancı kişi. Bu sözden alınarak " يَاتُ بَازِ يَذِلُّ yat baz yadhıl" denir ki, "yat, yabancı ayrılısın" demektir[+].
- يَاتُ yat : Taşlarla yağmur ve rüzgâr getirmek için yapılan kamlık.
- يَازُ yaz : Yaz. Şu savda dahi gelmiştir: " يَازُتُ يَازِزُتُ yazın katıglansa kışın sewnür = yazın çalısan kışın sevinir".
- يَاسُ yas : Zıyan, zarar. Buradan alınarak " اِنَاثُ اِنَاثُ تَلِمُ يَاسِي تَكْدِي anıñ telim yası tegdi = ona çok zıyan erişti" denir.
- يَاسُ yas : Ölüm, helâk. Oğuzca. " اِنَاثُ اَغْلِي يَاسُ بُلْدِي anıñ oğlu yas boldı = onun oğlu öldü".
- يَاشُ yaş : Göz yaşı. " كُوزُمُ يَاشِي اَقْدِي közüm yaşı akdı = gözümün yaşı aktı".
- يَاشُ yaş : Sebze, zarzavat, yeşillik. " يَاشُ يَدِيمُ yaş yedim = sebze yedim".
- يَاشُ yaş : Yaş, taze. " يَاشُ اَتُ yaş et = taze et".
- يَاغُ yağ : Yağ.
- سَاغُ يَاغُ sağ yağ: Sağ yağ, sade yağ. Oğuzlar iç yağına da " يَاغُ yağ" derler.

[+] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda يَاتُ بَازِ يَذِلُّ şeklinde olan bu söz yanlış olmalıdır. Doğrusu -arapçasına bakarak- " يَاتُ بَازِ يَذِلُّسُونُ yat baz yadhılsun" olacaktır. B. A.

ياق يوق yak yuk: Kaptaki bulaşık. Uzak olan hısımlara da "ياق يوق قدش yak yuk kadaş" denir ki, "uzak hısım" demektir. Sanki o bize kabın bulaşığı gibi yapışıktır.

ياك yek : Şeytan. Şu savda dahi gelmiştir: "بليش بليش ياك بما ذك كشيديك" bilmiş yek bilmedhük kişiden yeg = tanınmış şeytan, tanınmadık adamdan daha iyidir". Bu sav, tanıdıklarına hürmet etmekle emrolunan kimse için söylenir.

يال yal : Atın yelesi. Bütün Türk dillerince. "ات يالی at yalı = at yelesi, yelenin bittiği yer, uzuv".

يام yam : Göze ve başka şeye kaçan çörçöp.

يان yan : Uca kemiğinin başı. Uca kemiğine de "يان yan" derler.

+
+ +

BU AYRIMDAN BAŞKA BİR ÇEŞİT

يay yay : ilkbahar. Şu savda dahi gelmiştir: "كوزك كيلي ياي بلكوك" küz keligi yayın belgüllüğü = güzün gelişi ilk yazdan belli olur". Bu sav, sonu, daha önceden belli olan iş için kullanılır. Şu parçada dahi gelmiştir :

يای کرکینکا انما سفرا زائینما
ایزلیک انما تلدا جقاراد کوسوز

Yay körkinğe inanma

Suylar üze tayanma

Esizligiğ anurma

Tılda çıkar edhgü söz

"Baharın güzelliğine inanma, suya dayanma, kötülüğe hazırlanma, iyi söz dilden çıkar".

(Baharın renklerinin güzelliğine güvenme, ondan hayır bekleme, suya güvenme, dünya nimetlerinin tadına ve baharın serin esinine güvenen suya dayanmış gibidir. Şerre hazırlanma, halkı hoşnut edecek güzel sözleri dilinden eksik etme).

Kural: Bu ayırım ve bu ayırımın benzerine "menkus" dedik, çünkü bu ayırımdaki kelimelerin ortasında bulunan yumşak harf -harfi liyndüğer. Kelime, yazışta değil, söyleyişte iki harfli kalır. "Kol" anlamına olan kelime, yazılışta harfleri tamamlanarak " قول kol" yazılır, söyleyişte و harfi düşer. " أَنْكَ فُلْنُ أَلْدَى " anıñ kolın aldı" denir ki, "onun kolunu yakaladı" demektir. و harfini atarak köle için فُلْ demmesi de buna benzer. Esinti anlamına olan " يَلْ " sözü de böyledir. Söyleyişte ي harfi düşer. " أَنْكَ يَلْ كَوْجَلْتْ " anıñ yeli küçlüğ" denir, "onun yeli kuvvetlidir"

demektir [+]. Sene anlamına gelen "سنة" yıl" dahi böyledir. Bu, menkus ayrı-
mında bulunan bütün isim ve fiiller
için yürüyen bir ölçüdür. Görmez mi-
sin Türk dili Arap diliyle yanyana yü-
rümektedir. Çünkü arapça fiillerde
زان، يزین، زن و كال، يكل، كل
denir; yumşak harf düğmüştür. Türkçede
bu ölçü bir yolda hem fiillerde, hem
isimlerde yürür, çünkü Türk dili ge-
niştir.

Arapçada bu hal ancak fiiller-
de yürür, isimlerde yürümez. Bunu iyi
belle.

+ +

و LI OLARAK فَعْل كÖKÜ ÜZERİNE
GELEN KELİMELERDEN

- قِرْلَجُوتُ kızıl çüvüt: Kızıl boya, zincifre, sülegen.
الْجُوتُ al çüvüt: Al boya.
كُوكُجُوتُ kök çüvüt: Lâcivert boya.
يَاشُلْجُوتُ yaşıl çüvüt: Yeşil boya.
سَارِغْجُوتُ sarı çüvüt: Sarı boya, zırnık. Yumşak ف
ile "جُوتُ" dahi denir. "جُوتُ"
çüvüt" kelimesi bu renklerin hepsini
toplıyan bir kelimedir. Aralarını a-
yırmak için "çüvüt" kelimesine renk

[+] Bu kelimelerde gösterilen kural, kelimelerin arapça harf-
lerle yazılışına göredir. Yeni harflerimizle bu kuralın
yeri yoktur. Onun için sesli harflerin atılarak kelimele-
rin yazılış şeklini yeni harflerimizle yazamadım. B. A.

isimleri getirilerek söylenir [+].

قَوْتُ kavut: "قَاغُوتُ kagut" dahi denir. Kavut, darı unu yağla, şekerle karıştırılır, yeni doğuran kadınlara yemek olarak verilir [++]

قَوُّجُ kovuç: Cin çarpması eseri. Böyle olan adamın yüzüne soğuk su serpilir, sonra "قَوُّجُ قَوُّجُ kovuç kovuç" denir. Üzerlik ve öd ağacı ile tütülenir. Bu "كَيْفُ كَيْفُ kaç kaç" demek olsa gerektir. كَوُّوُجُ küvüç: "كَوُّوُجُ كَوُّوُجُ küvüç yügün=küçük yular, çilbir".

قَوُزُ kovuz: Oğuzlar "قَوُّجُ kovuç" yerinde kullanırlar. "يَيْلُ قَوُزُ يَيْتِكِي yel kovuz

[+] Ayrımın başından beri yedi tane جوت kelimesi geçmektedir. Yazma nüshada bunun iki tanesi جوت şeklinde yazılmış, و harfinin üstüne ötre, altına esre konmuş. İki tanesi جوت imlâsında, iki tanesi جوت yazılmış iken و harfinin altında bulunan esre çizilmiş. جوت kelimesi de gördüğümüz yazılıştadır. Birbirine uymayan bu yazılışlardan doğru bir şey çıkarmak güç ise de, baş kelimedeki و in üzerinde ötre bulunması, iki kelimedeki و in altındaki esrenin çizilmiş olması bize bu kelimeyi "جوت güvüt" şeklinde yazdırdı. Brockelmann "guvut" ve "guvit" imlâlarında yazmış ise de bir tanik verememiştir. "Çivit" diye bütün Türk illerinde kullanılan bu kelimenin âhengi yeğni olduğundan biz de yeğni âhengi üstün tuttuk. B. A.

[++] Basma nüshada ق harfinin üstünde hem üstün hem ötre olmak üzere قوت şeklinde yazılmış ise de yanlıştır. Yazma nüshada, önceden قوت imlâsında iken sonradan bir düzeltme görerek قوت haline konmuş. Başka bir diyelekte "قَاغُوتُ kagut" denmesi de bize hak verdirmektedir. Bugün de kelime ق harfinin üstüniyle söylenmektedir. B.A.

bitigi" denir ki, "cin çarpmasına karşı afsun,üfürük" demektir [+].

قوز kavuz: Şarapta bulunan çörçöp, tortu. " قوز سچك دنكار kavuz süçikden kêter = çöpü, tortuyu şaraptan gider" [++].

كوز küvüz: Yaygı, yünden dokunmuş olan döşek ve yaygı gibi şeyler.

يوع yuvuğ: Sellerin dağdan yuvarladığı kaya parçaları. " يوع Yuvuğ" dahi denir.

سوق сувук: Sıvık, cıvık. Yoğurt, pekmez gibi durtularak akar haline getirilen herşeye de böyle denir. " سوق يوغورت сувук yoğurt", "sulu yoğurt" demektir. " سوق قذرق сувук kudhruk = katır kuyruğu gibi kılsız ve uzun kuyruk". Ağaç ve ağaca benzer şeyler de böyledir. Kıpçakça.

كوق kovuk: İçi boş olan her şey. " قوق kowuk" dahi denir.

[+] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda قوز ve قوج şeklinde yazılan bu kelimelerin yazılışı, yanlıştır. Bu kelimelerden bir kelime evvel geçen قوج kelimesi ile ilgili, olan bu kelimelerin yazılışı da " قوز kovuz" ve " قوج kovuç" olacaktır. Çünkü bunların anlamları yukarıda geçen " قوج قوج kovuç kovuç" manalarının aynıdır. Bu ayrımda gelen kelimelerin ortaları harekeli olacağı için bu kelimeler " قوج koç", " قوز koz" şeklinde yazılamaz. Bu kelimedden önce gelen قوج kelimesi de " قوج küvüç" olacaktır. B. A.

[++] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda قوز şeklinde geçen bu iki kelime yanlış olmalıdır; doğrusu " قوز kavuz" olsa gerektir; bugün bile söylenen şekil budur. Bundan başka ayrımın gereği de böyledir. B. A.

قَوُوك kavuk: Mesane, sidiklik, kavuk. " قَفْوُوك ka-
wuk" dahi denir.

قَوُوك kavuk: Kepek, darı kepeği. Bu kelimelerdeki
و harfi yumşak ف den çevrilmiştir.

كُوك küvük: " كُوك موش küvük muş = erkek kedi".

كُوك küvük: Saman. Oğuzca.

[+] تُول tovıl: Davul, avda doğan kuşu için çalınan
davul. Bu kelimenin arapçadan alınarak -çıkaklarının yakınlığı dolayısıyla- ط harfinin ت ye çevrilmiş olduğunu sanıyorum. Bu hal arapçada da vardır. غَلَطَ ، غَلَّتْ . قَطَّرَ ، قَطَّرَتْ . نِطَّكَم kelimelerinde olduğu gibi. Nitekim ثَابِت kelimesini çevirerek تَبْت demişlerdir. Lâkin ben bu kelimeyi, İslâm ülkesinin öbür ucunda, öz Türklerden dahi işittim.

+
+ +

BU AYRIMDAN ی HARFİYLE GELEN

قَيْر kayır: Türklerce "kaba topraklı yer"; oğuzlar kuma " قَيْر kayır" derler.

تَوْش tavuş: Duygu, kımıldanma " تَوْش tawuş" dahi denir.

تَيْغ tayıg: " تَيْغ يئر tayıg yer = kaygın yer".

تَيْغ tuyag: Hayvan tırnağı, tuynak. " اَت تَيْغ at tuyagı = at tırnağı".

[+] Yazma ve basma nüshalarda bu kelimedeki و harfinin üzerinde ötre, altında da esre vardır. B. A.

قَوُّقُ kavuk: Mesane, sidiklik, kavuk. " قَمُوُّ ka-wuk" dahi denir.

قَوُّقُ kavuk: Kepek, darı kepeği. Bu kelimelerdeki و harfi yumşak ف den çevrilmiştir.

كُوُّكُ küvük: " كُوُّكُ مَوْشُ küvük muş = erkek kedi".

كُوُّكُ küvük: Saman. Oğuzca.

[+] تَوُّلُ tovıl: Davul, avda doğan kuşu için çalınan davul. Bu kelimenin arapçadan alınarak -çıkaklarının yakınlığı dolayısıyla- ط harfinin ت ye çevrilmiş olduğunu sanıyorum. Bu hal arapçada da vardır. غَلَطًا ، غَلَّتْ . قَطَّرَ ، قَطَّرَ . نitekim kelimelerinde olduğu gibi. Nitekim ثَابِت kelimesini çevirerek تَبْت demişlerdir. Lâkin ben bu kelimeyi, İslâm ülkesinin öbür ucunda, öz Türklerden dahi işittim.

+
+ +

BU AYRIMDAN ی HARFİYLE GELEN

قَيْرُ kayır: Türklerce "kaba topraklı yer"; oğuzlar kuma " قَيْرُ kayır" derler.

تَوْشُ tavuş: Duygu, kımıldanma " تَوْشُ tavuş" dahi denir.

تَيْغُ tayığ: " تَيْغُ يَيْرُ tayığ yer = kaygın yer".

تَيْغُ tuyağ: Hayvan tırnağı, tuynak. " اتُ تَيْغُ at tuyacağı = at tırnağı".

[+] Yazma ve basma nüshalarda bu kelimedeki و harfinin üzerinde ötre, altında da esre vardır. B. A.

كويغُ koyuğ: "قَيغُ نَانَكْ koyuğ neng = akarlardan koyu olan nesne", "قَيغُ سِيْجَانْ koyuğ sü-gik = koyu şarap".

قَيغُ Kayığ: Oğuzlardan bir oymak.

قَيغُ kuyuğ: Kuyu. "قُدُغُ kudhuğ" dahi denir.

قَيغُ kayığ: " [+] قَيغُ يِيْرُ kayığ yer = yoldan sapa olan yer". Başkası da böyledir.

بَيِقُ bayık: "بَيِقُ سُوْرُ bayık söz = doğru söz". Oğuzca.

تَيِقُ tayuk: "تَيِقُ اَرُ tayuk er = ince, kibar genç adam" [++].

تَيِقُ tayak: Dayak, dayangaç. "كُذَا كُوْتَيِقُ بِيْرِيْ küdhe-gü tayak bërdi = güveyi dayak verdi", (güveyi, gelin attan inerken omuzuna dayansın diye cariye yahut köle verdi) demektir. Bu, zenginlerde görenektir. Cariye veya köle, gelinin malı olur. Şu savda dahi gelmiştir: "تَيِقُ بِيْلَا تَيِمَاسُ . تَيِقُ سُوْرُ نِ تَيِمَاسُ tayak bile taymas, tanuk sözün bütmes = dayangaç ile olan kaymaz, tanık sözü ile inanılmaz", (elinde dayanga-cı bulunan kimsenin ayağı kaygın yerde kaymaz; tanığın sözü ancak tanıklık zamanında belli olur).

تَيِقُ tuyuk: "تَيِقُ كِيْشِيْ tuyuk kişi = canı sıkıl-

[+] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda ortadaki harf noktasız olarak قَيغُ şeklindedir. Bu ayrımın gereği olarak kelimenin orta harfi ی olacak. Şu hale göre kelime, "قَيغُ kayığ" şeklinde olmalıdır. B. A.

[++] Bugün Türkiyede "dayı adam" sözü köylüler arasında bu anlamdadır. B. A.

mış kiği".

تُيُوكُ tuyuk: "تُيُوكُونُ" tuyuk kün = sisli, puslu gün".

تُيُوكُ tuyuk: "تُيُوكَبِغُ" tuyuk kapuğ = kapalı kapı".

[+] قَيُوكُ kayak: Kaymak. Şu parçada da gelmiştir

سَدْرَمِشْرُ الْفُرْ قَيَاقُ سَرْمِشْرُ سُوْتُنْ قَيَاقُ

Sedhremiş olgun koyak [++]

Sarmamış süttten kayak

"Olgun konak darısı seyremiş, süttten kaymak tutmamış".

(Konak darısının taneleri azaldı, süttten kaymak süzüldü, yenebilmek için ikisini birlikte pişirmek gerektir).

قَيُوكُ kıyak: Sözde durmamak. Bu kelime bazı kere sıfat olur, ve "قَيُوكُ كَيْيْ" kıyak kiği" denir, "sözünde durmıyan adam" demektir.

قَيُوكُ kıyak: "قَيُوكُ نَانِكُ" kıyak neng = iğri olan her şey", (iğri kesilmiş kalem gibi). Başkası da böyledir.

مَيُوكُ mayak: Deve gübresi. En ziyade burada kullanılır. Sonra buradan alınarak "قَوُوكُ" koy mayakı" dahi denir, "koyun

[+] Basma nüshada قَيُوكُ kelimesinin ilk harfi üzerinde üstün, altında esre vardır. Dv. III, 24, 6 da bu kelime "قَيَاقُ" kıyak" şeklinde geçmiştir. B. A.

[++] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda قَيَاقُ şeklinde geçen bu kelime yanlış olmalıdır; kelimenin doğrusu Kuzay Türklerinin bugün bile kullandıklarına göre "قَنَاقُ" konak" olacaktır. Bk. Dv. I, 321, 10 da قَوُوكُ şeklinde geçmektedir; Radloff'ta da böyledir. B. A.

gübresi" demektir. At gübresine ancak "يُنْدُقُ yundak" denir. Şu savda dahi gelmiştir: "تَفِي بَدُكْ أَرَسَا مَبَقِي بَدُكْ أَرَمَاسُ" tewey bedük erse mayakı bedük ermes = deve büyük ise de pisliği büyük olmaz". Bu sav, kendinde büyüklük gören kimse için söylenir. "Büyüklük, senin yanında kölesi bulunduğun adama yaraşır" demektir.

كَيْكُ keyik: Aslında yabancı olan her şey için söylenir. Bu söz eti yenen hayvanlardan ceylan, sığın, dağ keçisi gibi hayvanlar için kullanılır.

كَيْكُ keyik: "كَيْكُ كَيْكِي keyik kişi = maymun yapı-
lı kişi".

كَيْكُ keyik: "كَيْكُ سَكْتُ keyik sökü-t = yaban söğü-
dü". Her şey iki sınıftır: Birisi eh-
lîdir (evcildir), ikincisi vahşidir;
vahşi için "كَيْكُ keyik" denir.

كَيْكُ keyük: Kebe ve kepenek gibi şeyler. كُ har-
fini ي yapanların dilince.

كَيْكُ köyük: "كَيْكُ نَانُكُ köyük neng = yarmış şey".

مَيْلُ mayıl: "مَيْلُ مَيْشُ mayıl yemiş = olgun şefta-
li ve büyük kavun gibi meyvaların çü-
rümeye yaklaşması, ulması".

قِيمُ kıyım: Düşmanın gelmesi yüzünden bir vilâyet
halkının korku ve dehşete düşmesi",
"قَرُوحُ قِيمُ بُلْدِي korkunç kıyım boldı =
korkunç kıyım oldu".

کیم کیم ol kiyim " کوز جردی " kiyim kiyim: " kiyim kün keçürdi = o, uyşuklukla gün geçirdi", (o, ne çalışarak, ne büsbütün işi bırakarak, gaflet içinde gün geçirdi, elevaylıkla [+] gün geçirdi".

باین boyun: Boyun, insanın boynu. Kılıcın tutamağına da " قیل باین " kılıç boynu" denir. Bığağınkine " بجاك باین " bıçak boynu" derler.

باین buyun: Kavim, ulus. ذ harfini ی yapanların dilince.

تاین tuyın: " تاین آز " tuyın er = pinti, sıkıntılı kişi".

تاین toyın: İslâm olmıyanların din ulusu. Bu, bizdeki imam ve müftü gibidir. Toyın, her zaman putun yanında bulunur, kitaplar ve gâvurluk hükümlerini okur. On dan Yüce Tanrıya sığınırız. Şu savda dahi gelmiştir: " بربین بئو اغریسا " bir toyın başı agrısa kamuğ toyın başı agrımas = bir din ulusunun başı agrımakla bütün din ulularının başı agrımaz". (Bu sav, arkadaşlarının yediğı bir şeyi, bir se-

[+] Kuzey Türkçesinde buna "yalagay" derler. B. A.

bep dolayısıyla yemekten çekinen kişi için söylenir.

+
+ +

BU AYRIMDAN MATVİ OLAN

كَيَا kaya : Kaya.

كَيَا kıya : غ lı, ق lı ve tok kelimelerde küçültme harfidir. " أَغْلِيَا ogulkiya = oğulcağız", " قِيَا kıziya = kızcağız".

كَيَا küye : Güve. Keçe ve keçeye benzeyen şeyleri yiyen böcek.

كَيَا kiye : Yeğni ve yumşak ك li kelimelerde küçültme edatıdır. " أَزِيَا erkiye = adamcağız". " يَرِيَا yerkiye = yercik".

يَا yana : Geri dönme bildiren edattır. " يَا كَلْدِمُ yana keldim = yine geldim, tekrar geldim".

+
+ +

BU AYRIMIN BAŞKA BİR TÜRLÜSÜ

يَا yaya : İnsanın oturmağı. Ancak insanlar için söylenir.

İsimlerden bu çeşit ne söylenişte, ne yazılıştta harfçe eksiltilemez. Çünkü bunlarda kelimenin ortası hareketlidir. Eksiltme ancak ortası sâkin

olanlarda yapılır.

Mücerret ayrımlar bitti.

+ +

ZİYADELİ AYRIMLAR

فَاعِلِ AYRIMI

تَادُونُ tadun: Bir yağındaki buzağı.

تُودُونُ tudhun: Kaynaktan suyu dağıtan adam, su be-
yi.

تَذِينُ tıdhın: Vakit bildiren bir kelimedir. "بوتیدین"
كَلْدِي bu tıdhın keldi = bu vakitte
geldi".

+ +

فَعَالِ Ayrımı

بَيَاتُ Bayat: Ulu Tanrının adı. Arguca.

بَيَاتُ Bayat: Oğuzlardan bir oymağın adı.

كَيَارُ koyar: Hayvanlara ve kölelere söğülen bir
kelimedir. "بوقیاری" bu koyarı ?[+] =
bu, ağzından salya sağan birisidir". Bu
söz "سوف قیدی" suw koydı" cümlesindeki
"قیدی" koydı" kelimesinden alınmıştır,
"su ve suya benzer şeyleri döktü" demek-
tir.

[+] Burada arapça ibare "بوقیاری" "بوقیاری" şeklinde gelmiş ise de yanlış olacaktır. Doğrusu "بوقیاری" "بوقیاری" şeklinde olsa gerektir. Biz bu yolda tercüme ettik. Son kelimenin "بوقیاری" şeklinde olmasının hiç bir anlamı yoktur. B. A.

قَياس Kayas: Toxsı, Çiğil ülkelerinde bir takım
gehirlerin adı. Uç kale bu adla anı-
lır. Birincisi "سابليغ قَياس Saplıg
Kayas", ikincisi "ارُنك قَياس Ürüng Ka-
yas", üçüncüsü "قَرا قَياس Kara Kayas".

قَياش kuyaş: Koyu sıcak. Güneşin şiddetle vurması.
آياغ ayağ : Lâkap, takma ad. Şu beyitte de gelmiş-
tir :

قَدْ غَلَّ مِنْكَ أَقْلِقُ بَلَسُنْ مِنْكَ آيَاغَا
إِذْ غَلَّ مِنْهُ تَقَشْفَا يُفَكِّلُ مِنْكَ الْأَاغَا

Kodhgıl manğa akılık bolsun manğa ayağa
Idhgıl meni tokışka yüwgil manğa ulaga

"Beni bırak, seleklik benim takma a-
dım (lâkabım) olsun. Beni savaşa gön-
der, bana at yardımı et".

(Beni bırak, tâ ki selek, cömert ola-
yım, seleklik benim takma adım olsun;
beni savaşa gönder, savaşa beni götü-
recek olan bir at vererek bana yardım
eyle).

مَيان muyan: Sevap. "مَيانلوق muyanlık = yollarda
gelip geçenlerin su içmeleri için ya-
pılan hayrat".

+
+ +

- بُوجِي** buçı: " **بُوجِي قُبْز** buçı kupuz [+] = inliyen utlardan bir ut. Bu, kaz göğsü (barbat) adı verilen sazlardan bir sazdır.
- قَيْدَا** kayda: Nerede. " **قَيْدَا سَن** kayda sen = nerdesin".
 ile " **قَيْدَا** kada" dendiği gibi
 " **قَيْوُ دَا** kayuda" dahi denir.
- كَيْدَا** köyde: Altın ve gümüş eritilerek süzülen ocak.
- قَيْقَا** koyka: Deri. Aslında deri için kullanılan bu kelime kürk için dahi kullanılır.
 " **قَيْقَا لُ قُوَيْغُ قَيْقَا لَدِي** [+] ol koyuğ koykaladı = o, soymadan derinin kollarını yakarak temizledi". Bu, kaynar suda derinin yünündü temizlemektir.
- قَيْمَا** kıyma: " **قَيْمَا كُرَا** kıyma ügre = bir çeşit erişte. Hamuru serçe dili gibi eğri kesilir.
- قَيْمَا** kuyma: Bir çeşit yağlı ekmektir. Hamur, kaydayıf hamuru gibi ince ince kesilir; tencerede kaynamakta olan yağa atılır, karıştırılır, üzerine şeker dökülerek yenir. Herhangi bir madenden, çekikle dövme suretiyle değil, eriterek dökme

[+] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda **بُوجِي** şeklinde geçen bu kelime ayrımın başlığına uymamaktadır. B. A.

[++] **قُوَيْغُ** kelimesi yazma nüshada **قُوَيْغُ** şeklinde olup hem **قُوَيْغُ**, hem **قُوَيْغُ** okunabilmektedir. B. A.

suretiyle yapılmış olan havan, kandil
ucu ve çekic gibi aygıtların hepsine
" قِيْمَا kuyma" denir.

+
+

HER HAREKESİYLE فَعَالُو AYRIMI

- تِيَاغُو tayagu: Taş ve tezek parçası.
تُرِيغَا turıga: Turga kuşu, bir çeşit serçe.
سِيَاغُو suyagu: Horozun ayağındaki mahmuz.
بِيْتِيْغُو bitigü: Türk diviti ve buna benzer şeyler.
كَلِيْغَا kölige: Koyu gölge.
قَلِيْمَا kalıma: Güneşlik, yüksek çardak.
اَكَاْمَا ekeme : Bir çeşit çalgı.
كُشِيْغَا köşige: Zayıf gölge, gölgemsi.

+
+

BU AYRIMDAN MİSAL OLANLAR

- يُرِيْغَا yoriga: " يُرِيْغَا اتَّ yoriga at = yorga at".
يُلِيْغُو yüligü: Saç tıraş eden ustura. Bunu Oğuzlar
bilmez. Oğuzlar " كَرَايْ kerey" der -
ler.
اَيَاكُو eyegü: Her hayvanın eyegisi, eye kemiği.

+
+

فَعْلَانْ AYRIMI

- تِيْغَانْ taygan: Tazı. Şu savda dahi gelmiştir :

[+] taygan تَيْغَان يَكْرُكُن تَيْلَكُو سَفْمَا س " taygan yügrügin tilkü sewmes = tilki, tazının yügrügünü sevmez". Bu sav, birbirini çekemiyen iki bilgin için söylenir.

كَيَكَان Keyken: Kayas'tan İla'ya akan iki derenin adı. Birisine "كِيَك كَيَكَان" Kiyik Keyken" denir, bu küçüktür. Öbürüsüne "أَلْعُ كَيَكَان" Uluğ Keyken" denir, bu büyüktür.

+ +

HER HAREKESİYLE فِعْلٌ AYRIMI

كِيَمَاجْ kıymaç: " كِيَمَاجْ بَرْكْ kıymaç börk = tiftikten yapılan beyaz başlık olup Çiğiller giyer.

بَيْنَقْ baynak: Pislik, gübre. Oğuzca.

بَيْنَقْ boynak: Dağ boynu, belen.

بَيْنَقْ boynak: Yılanı ağı veren keler.

كَيَغُوكْ kaygık: Kayık.

مَيَغُوكْ mayguk: Paytak kimse. Çatal tırnaklı olmayan, top tırnaklı hayvanlardan tüyleri kısa olan.

كَيْلِغْ keyliğ: Maymun. Buna benzetilerek sarhoş veya yabanî gibi iki tarafına bakarak yürüyen kişiye " كَيْلِغْ كَيْشِي keyliğ kişi" denir.

[+] Dv.II,14,9 da bu sav " تَيْغَان يَكْرُكُن تَيْلَكُو سَفْمَا س taygan yügrügeni tilkü sewmes" şeklindedir, düğünle. B. A.

بُيْمَلُ boymıl: " بُيْمَلَاتُ boymıl at = boynunda beyazlık olan at". Koyun ve koyundan başkasına da denir.

بَيْرَمُ beyrem: Oğuzca. Bunun, sevinç ve eğlence günü demek olan " بَدْرَمُ bedhrem" kelimesinden bozulmuş olduğunu sanıyorum. Çünkü İslâmlıktan evvel bayram bilmezlerdi ki adı olsun. Eğer olsaydı, bunu bütün Türkler bilirdi. Bunu ancak dillerinde ذ harfini ی yapanlar biliyor [+].

جَيْدَمُ caydam: Yatağa doldurulan ve yağmurluk yapılan ince keçe [++].

سَيْرَمُ Sayram: " اِسْبِجَابُ isbicab" dahi denen " بَيْضَاءُ Beyza" şehrinin adı [+++]. Bu şehre " سَرِيمُ Saryam" dahi denir.

سَيْرَمُ sayram: " سَوْفُ سَيْرَمُ sayram suw = topuktan yukarı çıkmıyan su, sığ".

+
+ +

-
- [+] Brockelmann bu iki kelimeyi "bayram", "badhram" şeklinde almıştır. Bugünkü kullanım ta budur, düşünüle. B.A.
- [++] Basma ve yazma nüshalarda bu kelimenin ilk harfinin üzerinde üstün, altında esre vardır. Biz üstün olanını aldık. B. A.
- [+++] Şimdi "Çimkend" denir. B. A.

بَقَائِقُ bakanak, bakayak [+]: Çatal tırnaklıların iki tırnaklarının arası ve iki tırnaktan biri.

بَقَائِقُ bakanuk, bakayuk[++] : At tırnaklarının ortasında bulunan tümsecik et parçası.

تَقِيمَقُ tokımak: Tokmak, çamaşır tokmağı.

قَبَائِقُ kayaçuk: Güzel kokulu bir dağ otudur. Turfa yaprağına veya zağfırana denildiğini zannederim.

+
+ +

BU AYRIMDAN MİSAL OLAN

مُنْدِي mündi: Bindi. " أَرَاتِرُ بَيْتِقُ مُنْدِي er atın yapıtak mündi = adam, çıplak ata bindi, keçesiz ve eğersiz ata bindi".

+
+ +

[+][++] Her iki kelime yukarıda yeni yazıyla gördüğümüz şekilde kelimenin beşinci harfi bir yazılışta (n), bir yazılışta da (y)dir. Eski yazıyla yazılmış bulunan iki kelimenin dördüncü harfi olan ن in altına iki ve üzerine bir nokta konmuş. Şu hale göre kelimeler hem "bakanak", hem "bakayak", hem "bakanuk", hem de "bakayuk" okunabilmektedir. Gerek ن harfiyle, gerek ی harfiyle okunsun doğrudur. Doğu Türkçesinde bugün bile "bakay" bu anlama gelmekte olduğu gibi Türkiyede "bakanak" denilmektedir. B. A.

BEŞLİ AYRIMLAR

HER HAREKESİYLE فَعْلَلِ AYRIMI

- قَيْرْلَغ kayırlıg: " قَيْرْلَغ بِير " kayırlıg yer = düz ve kaba topraklı yer".
- كُيَسْلَغ Kuyaslıg: " كُيَسْلَغ اَر " Kuyaslı er = Kuyaslı adam, Kuyas şehrinde olan adam".
- تُيَغْلَغ tuyaglıg: " تُيَغْلَغ يَلْق " tuyaglıg yılki = tırnaklı hayvan".
- كُيُغْلُك koyuğluk: Koyuluk, akarlarda koyuluk.

+
+ +

ORTASI SÂKİN OLAN

سَندُواج sanduvaç: Bülbul. Şu parçada da gelmiştir :

سَندُاَجْرُ سَندُلاَج مَندَاتِرْقُ غِلاَج
تَتَلِغْ اَتْرُ سَندُواج اَزْكَكْ تَشِيْ اَجْرُشُورُ

Senden kaçar sundılaç

Mende tınar kargılaç

Tatlıg öter sanduvaç

Erkek tişi uçuşur

"Yund kuşu senden kaçar, bende kırılgıç dinlenir. Bülbul tatlı öter, erkek dişi uçuşur".

(Yazla kışın kargılaşma deyişlerini anlatarak diyor ki: "Yaz, kışa, yund

kuşu senden kaçar; birçok kuşlar ile kırlangıç bende bulunur. Bülbül öter, sesiyle herkes zevk bulur. Yazın erkek ve dişi çiftleşir).

بُلْغَيْقُ bulgayuk: "بُلْغَيْقُ سُوْفُ" bulgayuk suw = bulanık su".

سَرْقَيْقُ sarkayık: Hayvanların içerisinde kırkbayır adı verilen bir işkenbe. ن ile "سَرْقَيْقُ" sarkanık" dahi denilir. Bu, arapçada dahi böyledir: مِيزَابُ، مِيزَابُ، مِيزَابُ، مِيزَابُ، مِيزَابُ gibi.

كُدُوْجُقُ kudugak: Kuyruk sokumu.

+
+ +

BU AYRIMIN BAŞKA TÜRLÜSÜ

بَيْبَيْقُ baybayuk: Kelebek kuşu denilen bir kuştur. Yuvasını ağaç dalları arasında zenbil şeklinde yapar, güzel öter.

+
+ +

BU AYRIMDAN ALTI HARFLİLER

بَيْنْدُرُوْقُ boyunduruk: Her iki öküzün birden boynunun üzerine konulan boyunduruk.

مِيزَابُ mıyançılık: Mıyançılık, aracılık, barıştırmak için iki kişinin arasına girme. "سَنْ مِيزَابُ قَلْ" sen mıyançılık kıl" denir ki, "sen bize aracılık et" demektir. Aslı sevap anlamına olan "مِيزَابُ" mıyan"dır.

[+] Gerek yazma ve gerek basma nüshalarda كُدُوْجُقُ imlâsında yazılmış olan bu kelime yanlıştır. Doğrusu "كُدْرُوْجُقُ kudrugak" olmalıdır. Çünkü, ayrımın gereği budur. B. A.

X

X X

ESİRGİYEN, KORUYAN TANRININ

ADIYLA

BURASI MENKUSTAN FİLLER KİTABI

İKİ HARFLİLER AYRIMI

كَيْجَتِي kēçti: " اَرَكَيْجَتِي er kēçti = adam işte geçikti", (كَيْجَا - كَيْجَاك kēçer - kēçmek).

بُورْدِي burdı: " يَبَارُ بُوْرْدِي yıpar burdı = misk koktu",
" سُوْفُ بُوْرْدِي suw burdı = su koktu, suyun buğusu yükseldi, buğulandı". Herhangi bir şey güzel koku verdiği ve buğulandığı zaman da böyle denir, (بُرَا -

بُرْمَاق burar - burmak)

بِيرْدِي bērdi: " اَلْمَنْكَايْرْمَاقُ بِيرْدِي ol manğa yarmak bērdi = o, bana para verdi". Başkası da böyledir. (بِيرْمَالْتُ - بِيرْمَالْتُ bērmek).

تَارْدِي tardı: " بَكْ سُوْسِيْنُ تَارْدِي Beg süsin tardı = Bey askerini yaydı, dağıttı". Bir kimse herhangi bir şeyi dağıtırsa yine böyle denir, (تَارْمَاقُ - تَارْمَاقُ tarar - tarmak).

تُرْدِي turdı: " اَرِيْقَارُوْرْدِي er yukaru turdı = adam yukarı durdu, dikildi". Başkası da böyledir, (تُوْرْمَاقُ - تُوْرْمَاقُ turur - turmak).

تُوْرُ turur: Mazisi ve mastarı olmyan bir müs-